marineblad

nummer 6, oktober 2011, jaargang 121

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

- Interview voorzitter KVMO
- Reacties op rapport De Wijkerslooth
- Tijd voor culturele fitness

EXTRA: [POLITIEK KATERN]

MET BIJDRAGE MINISTER VAN DEFENSIE

3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO

4 **POLITIEK KATERN**

4 H. Hillen, minister van Defensie

6 Mr. C.G. van der Staaij, SGP-fractie

8 J. van Dijk, SP-fractie

11 W. Hachchi, D66-fractie

14 A. El Fassed, Groenlinksfractie

17 **INTERVIEW**
KLTZA R.C. Hunnego, voorzitter KVMO

20 **CARTOON**

21 **REACTIES**

22 **OPINIE** (REACTIE RAPPORT DE WIJKERSLOOTH)
Geweldsmonopolie bij zeeroverijbestrijding en de positie van de kapitein

25 **OPINIE** (REACTIE RAPPORT DE WIJKERSLOOTH)
Een rapport met betekenis

27 **COLUMN**
Colijn

28 **OPINIE**
Oproep voor Culturele Fitness

31 **TERUGBLIKKEN MET**
P. van de Wiel

34 **MARINEFAMILIE**
Familie Nieland

37 **BOEKEN**

38 **HISTORIE**
Philips van Almonde

42 **KVMO-ZAKEN**

Koninklijke Marine: de koopman op zee

5

Reactie NVKK op rapport De Wijkerslooth

22

Blijf cultureel fit

28

Terugblikken met P. van de Wiel

31

Philips van Almonde, admiraal van de tweede rang?

38

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 8 keer per jaar

ISSN: 0025-3340

Hoofdredactie:
KLTZA R.C. Hunnego
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Eindredactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Artikelencommissie
KLTZA mr. H. Broekhuizen, LTZT 1 F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC dr. ir. W.L. van Norden, LTZ2OC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA, MAJMARNS R.A.J. de Wit

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman,
prof.dr. J. Colijn, KLTZT H. Boomstra (cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Èpos|Press
Postbus 1070
8001 BB Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op **www.kvmo.nl/marineblad**.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of **secretariaat@kvmo.nl**

Foto cover:
Minister Hillen in gesprek a/b van Hr.Ms De Ruyter na terugkeer van de antipiraterijmissie 'Ocean Shield'. (AVDD)

Betaalbare Defensie

De laatste maanden zijn diverse belangwekkende documenten over (de inrichting van) Defensie verschenen.

Achtereenvolgens de Beleidsbrief 'Een kleinere defensie in een onrustiger wereld', op 1 augustus de daarbij behorende 'Startbrief reorganisaties' met de bijlage de Numerus Fixus, de Herbelegging Vastgoed defensie van 31 augustus en op 2 september, het advies van de commissie De Wijkerslooth over de inzet van gewapende civiele teams aan boord van koopvaardijschepen onder Nederlandse vlag.

Op 20 september verscheen dan de defensiebegroting maar die bevatte, logischerwijs, weinig nieuwe feiten. De grootste beslissingen werden immers op 8 april bekend gesteld in de Beleidsbrief. Op 6 juni werd hier en daar nog wat bijgestuurd door de Tweede Kamer, zoals het alsnog in de vaart nemen van de laatste 2 van de 4 bestelde *Ocean Going Patrol Vessels*, maar het merendeel van de besluiten in de Beleidsbrief bleef overeind.

Het meest opvallende besluit was natuurlijk het afscheid van de Leopard tanks voor de Koninklijke Landmacht - in de moderne asymmetrische oorlog een geducht wapen. Maar de Nederlandse politici beslisten anders, met als argument dat ze 'toch niet worden ingezet'. Dat is een feitelijk juiste, maar kortzichtige constatering, omdat er wel behoefte is aan tanks binnen een veelzijdig inzetbare krijgsmacht. Wat daar van zij, inmiddels is duidelijk waar minister Hillen en de Tweede Kamer met Defensie heen willen: jonger, kleiner, minder locaties, efficiënter en flexibeler, maar ook: structureel betaalbaar. In dit Marineblad legt hij, op ons verzoek, uit hoe hij deze richting meer specifiek voor de marine ingevuld ziet.

Zijn bijdrage maakt onderdeel uit van het Politiek Katern dat in dit Marineblad is opgenomen. We hebben voor dit katern de kleinere oppositiepartijen de gelegenheid geboden hun visie op de toekomst van Defensie te geven. Juist de kleinere oppositie partijen, omdat die veelal anders over Defensie en de inrichting van de huidige defensieorganisatie denken. De meeste hebben een bijdrage geleverd, hetgeen tot een veelzijdig katern heeft geleid, met soms verrassende standpunten.

Dit Marineblad bevat ook twee reacties op het recent verschenen advies van de commissie De Wijkerslooth. Dit advies behelst het al dan niet toestaan van *private security companies* aan boord van Nederlandse schepen in relatie tot het staatsmonopolie op het gebruik van geweld. Het had wat uitgesprokener mogen zijn. Zo stelt de commissie vast dat Defensie te weinig doet. Eén advies had dan kunnen luiden: er moet méér geld naar Defensie/Marine om de bescherming van de Nederlandse koopvaardijvloot door bewapende mariniersdetachementen mogelijk te maken. Maar aan die hete aardappel heeft de commissie De Wijkerslooth zich niet willen branden.

Voor ik afsluit wil ik iets rechtzetten. In Marineblad nr. 3 is, naar aanleiding van een gevoelig artikel 'De ramp met Dakota 079 nabij Biak op 2 januari 1961' (Marineblad nr. 1) een emotionele reactie geplaatst van enige nabestaanden. Omdat in Marineblad nr. 2 de auteurs, de commandeurs b.d. Leebeek en Van Dijk, al op een eerdere reactie hadden gereageerd heeft de redactie gemeend na deze tweede reactie de discussie in het Marineblad te sluiten. Achter dat besluit sta ik nog steeds maar achteraf bezien betreur ik de integrale plaatsing van de reactie van de nabestaanden; deze was zeer grievend voor beide auteurs. Zij zijn publiekelijk geschoffeerd. Dat is een uiterst kwalijke zaak en daarvoor heb ik mijn excuses aangeboden aan beide commandeurs. Zo mag het Marineblad niet met haar auteurs omgaan en dit zal ook niet meer gebeuren.

Ik wens u veel leesplezier.

POLITIEK KATERN

Naar aanleiding van het bekend worden van de Beleidsbrief heeft het Marineblad in mei van dit jaar een Bezuinigingskatern uitgebracht. Hierin zijn door verschillende auteurs (waaronder (oud) defensiemedewerkers en defensiespecialisten) de gevolgen van de aangekondigde bezuinigingen op Defensie geanalyseerd en becommentarieerd.

Tijdens het debat over de Beleidsbrief, op 6 juni jl, werd duidelijk hoe de politiek aankeek tegen de drastische inkrimpingen bij Defensie. Toen werden de grote partijen het meest gehoord, maar het waren juist de kleinere partijen die aangaven dat het allemaal anders kon. Weliswaar óók (fors) bezuinigen, maar door andere keuzes. Vandaar dat de redactie van het Marineblad de tijd rijp achtte de partijen die ánders over Defensie en de inrichting van de huidige defensieorganisatie denken, de vloer te geven. De meeste oppositiepartijen hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt, hetgeen dit Politiek katern heeft opgeleverd.

Voordat de oppositiepartijen aan het woord komen volgt eerst een bijdrage van minister van Defensie, H. Hillen. Hoe ziet hij, de huidige politieke leiding, de toekomst van Defensie in het algemeen en van de Koninklijke Marine in het bijzonder, na de Beleids- en Startbrief?

[1] De grootste oppositiepartij, de PvdA, zit hier niet bij; die partij komt begin 2012 met een integrale visie op buitenlands beleid en wilde nu haar kruit nog even droog houden.

POLITIEK KATERN

H. Hillen, minister van Defensie

De koopman op zee

De geschiedenis van het welvarende land waarin wij leven, begint op zee. De grachtengordel van Amsterdam, de beroemde Hollandse schilderkunst maar ook de prachtige buitenplaatsen aan de Vecht; zij vinden hun oorsprong in de Nederlandse handel over zee.

H. Hillen

De Gouden Eeuw waarin deze handel een grote vlucht nam, heeft ons veel rijkdommen opgeleverd, de eerste multinational ter wereld (de VOC) en een wereldberoemd juridisch werk (Hugo de Groot, *Mare Liberum*). De zee en meer in het algemeen het water heeft Nederland ook bestuurlijk gevormd. Waterschappen waren de eerste bestuursvorm waarin adel, heren en eenvoudige boeren op een min of meer democratische wijze samenwerkten om letterlijk de voeten droog te houden. De provincies speelden een belangrijke rol bij het uitrusten van schepen en het gezamenlijk optrekken tegen mogendheden die onze heerschappij op de wereldzeeën bevochten.

Wij danken ten slotte onze eigen Koninklijke Marine aan deze tijd. Immers, de Nederlandse zeemacht moest 'zeeroof' bestrijden door kustblokkades, aanvallen op zeeroversnesten en de begeleiding met oorlogsschepen van koopvaardij- en vissersschepen en handelsvloten. Overigens werden, anders dan nu, die oorlogsschepen mede betaald uit speciaal geheven belastingen over tonnage en lading van het schip. Zo beschermden wij de levensader van onze economie: de handel over zee.

Vier eeuwen later is Nederland nog altijd die koopman op zee. Net als in de zeventiende eeuw, verdienen wij in de 21ste eeuw onze boterham eerst en vooral in het buitenland. Nederland is als zestiende economie en negende exportnatie ter wereld afhankelijk van ongehinderde internationale goederenstromen. De bescherming van de internationale zeevaartroutes en de koopvaardijvloot en het toegankelijk houden van havens zijn daarom nog altijd belangrijke taken van de Koninklijke Marine. En dus speelt dit krijgsmachtdeel een vitale rol bij de bescherming van onze welvaart. De inzet van de Marine is onbegrensd en divers, of het nu gaat om het verwijderen van mijnen uit de Eurogeul, het in kaart brengen van verkeerspatronen op de Middellandse Zee, kustwacht- en *counter drugs* activiteiten in het Caribisch gebied of een missie tegen piraterij bij de Hoorn van Afrika. De Marine dient niet alleen de veiligheid van ons land, maar ook onze economische en handelsbelangen. Het belang van de Marine voor het Koninkrijk der Nederlanden is daarmee in mijn ogen evident.

Belangrijke capaciteiten behouden

In een wereld die snel verandert, is het voor de krijgsmacht steeds weer een uitdaging om zich met het beschikbare budget voor te bereiden op de taken die de politiek vaststelt. Dat vergt een flexibele organisatie. De Maritieme Visie 2030 uit maart 2009 geeft de aanzetten daartoe. De economische crisis echter slaat een gapend gat in de staatsfinanciën en heeft geleid tot een omvangrijk pakket aan bezuinigingen, ook bij Defensie en de Marine. Als alleen de internationale veiligheidssituatie en het belang van militaire macht op zee een rol zouden spelen, hadden bezuinigingen minder voor de hand gelegen. Zo ligt het niet; u weet net als ik dat Defensie haar bijdrage levert aan de rijksbrede bezuinigingen.
Deze bezuinigingen hebben geleid tot pijnlijke keuzes die ook bij de zeestrijdkrachten voelbaar zijn, zeker nu de reorganisatie vastere vormen krijgt en er voor het personeel onzekere tijden aanbreken. Bij een recent werkbezoek aan Hr.Ms. Johan de Witt heb ik met de bemanning urenlang gesproken, en daaraan hield ik een gemengd gevoel over. Velen van hen zien een moeilijke periode op zich afkomen, waarin collega's de organisatie zullen moeten verlaten. Ik heb echter ook onveranderd de liefde voor het vak gezien. Dat stemt mij hoopvol voor de toekomst. Ik ben er bovenal trots op dat defensiepersoneel ook in deze onzekere tijd op tal van plekken in de wereld werkt aan de verbetering van de basisveiligheid van mensen en de bescherming van de Nederlandse belangen.
Ik hecht veel belang aan de flexibele inzetmogelijkheden van de Marine. De Koninklijke Marine is in staat langdurig present te zijn zonder dat voet aan land wordt gezet, maar mocht dat nodig zijn

deze bezuinigingen hebben geleid tot pijnlijke keuzes die ook bij de zeestrijdkrachten voelbaar zijn

dan is zij ook daartoe in staat. Hoewel de Marine een aantal schepen moet afstoten, blijft het de beschikking houden over belangrijke capaciteiten, zoals de onderzeeboten, de LC- en de M-fregatten, die nodig zijn voor escalatiedominantie en zelfverdediging. Voor *search and rescue* en de uitvoering van handhaving- en kustwachttaken op de Noordzee en in de West zijn moderne patrouilleschepen beschikbaar. Door de modificatie van de SMART-L radar van de vier LC-fregatten helpt Nederland het tekort in de NAVO aan sensoren voor de raketverdediging te verkleinen.

Internationale samenwerking uitbreiden

In mijn toespraak '*Het antwoord op Robert Gates*' in Brussel van 29 juni jl. heb ik er op gewezen dat verdergaande Europese defensiesamenwerking onontkoombaar is om de effecten van dalende defensiebudgetten zoveel mogelijk op te vangen. De Marine heeft in dat opzicht al veel ervaring opgedaan, zoals in de samenwerking met België en het Verenigd Koninkrijk. Vooral de samenwerking met onze zuiderburen gaat zeer ver en kan als voorbeeld dienen voor nieuwe initiatieven. Momenteel worden ook met Duitsland gesprekken gevoerd over diepgaandere maritieme samenwerking. Niet alleen ik verwacht hier veel van, maar ook Bondskanselier Merkel. In een recent interview roemde zij ons, Defensie dus, om de constructieve voorstellen over *pooling and sharing*. Internationale defensiesamenwerking plaatst ons ook voor belangrijke vragen over onze soevereiniteit. Al is de beantwoording van die vragen niet eenvoudig, we moeten ze in deze tijden onder ogen durven zien.

Piraterijbestrijding

Van het omvangrijke takenpakket van de Koninklijke Marine springen de missies tegen piraterij de afgelopen tijd het meest in het oog. Sinds 2008 nemen we vrijwel onafgebroken aan missies van de EU en de NAVO deel met fregatten, bevoorradingsschepen, een amfibisch transportschip en een onderzeeboot. Ook heeft Nederland tweemaal de commandant en (een deel van) de staf geleverd. Deze bijdragen illustreren de veelzijdigheid van onze inzetmogelijkheden.
Zoals gezegd vindt de Koninklijke Marine haar oorsprong in de bestrijding van Duinkerker, Barbarijse en Indische zeerovers die onze koopvaardijschepen plunderden. Anno 2011 vormt de Somalische piraterij een probleem in de Golf van Aden, het Somalië Bassin, de Arabische Zee en de Indische Oceaan. Gezien de uitgestrektheid van dit gebied is het zelfs in internationaal verband niet mogelijk alle zeeroutes onafgebroken te beveiligen omdat daarvoor de middelen ontbreken. Daarom heb ik dit jaar besloten tot de inzet van zelfstandig opererende, gewapende militaire beveiligers aan boord van een aantal kwetsbare zeetransporten die onder Koninkrijksvlag varen. Het zijn mariniers die deze overheidstaak uitvoeren.

Ook ben ik voorstander van een stevige aanpak die nadrukkelijker is gericht op de preventie van piratenacties en van harde maatregelen om het internationale criminele netwerk te ontregelen dat vele miljoenen aan de piraterij verdient. Ik zet mij ervoor in om in internationaal verband, gelijkgezinde landen voorop, daarvoor de handen op elkaar te krijgen. Het piraterijprobleem wortelt in een instabiel en verscheurd land, waar criminaliteit en corruptie hoogtij vieren. Zolang er geen einde komt aan de straffeloosheid en de bevolking van Somalië onvoldoende andere, reguliere bronnen van inkomsten heeft, zal piraterij blijven bestaan. Het is ook in ons belang Somalië de benodigde steun te leveren om economische en rechtstatelijke ontwikkeling mogelijk te maken. De EU is met 350 miljoen euro de grootste donor van Somalië. Het is hoog tijd dat de lidstaten met één mond gaan spreken en dat er een integrale, concrete aanpak komt.
De Koninklijke Marine levert een even herkenbare als waardevolle bijdrage aan de uitvoering van de missie van Defensie: altijd en overal inzetbaar te zijn voor vrede en veiligheid.

De minister tijdens zijn werkbezoek op de brug van Hr.Ms. Johan de Witt, op weg naar Sint Maarten.

Mr. C.G. van der Staaij, voorzitter van de SGP-fractie in de Tweede Kamer, tevens woordvoerder op het terrein van Defensie

Defensie gevild

Defensie heeft allang geen vet meer op de botten. Met de gepresenteerde ingrijpende reorganisatieplannen worden nu echter ook de botten uit het Defensie-lichaam gelicht. De SGP vindt de voorgestelde bezuinigingen en het kappen van complete wapensystemen niet verantwoord. Niet eerder in de defensiegeschiedenis is zo hard gesneden als nu. De Nederlandse krijgsmacht verliest haar toppositie en daarmee ook haar invloed.

Mr. C.G. van der Staaij

De wereld om ons heen is onrustiger, instabieler maar vooral onvoorspelbaarder dan ooit. Niemand had tien jaar geleden kunnen vermoeden dat terroristische dreiging in het Westen of piraterij langs onze energieroutes zulke ingrijpende werkelijkheden zouden vormen. Een jaar geleden dacht niemand aan ingrijpende revoluties in het Midden-Oosten. Wij weten niet welke bedreigingen Defensie over vijf jaar het hoofd moet bieden. Dat toont de behoefte aan een breed inzetbare, flexibele defensieorganisatie. Alleen al om die reden ben ik zeer huiverig voor het wegsnijden van complete wapensystemen. Het opnieuw opbouwen van een geolied wapensysteem kost jaren. De SGP heeft er onvoldoende vertrouwen in, dat dit allemaal via internationale samenwerking te ondervangen is, zeker niet als er mensenlevens op het spel staan. Daarom zie ik liever bepaalde onderdelen in de slaapstand dan in de off-stand.

Het stelt de SGP diep teleur dat de bekende beleidsbrief van Defensie haar achtergrond vindt in de kredietcrisis en niet voortvloeit uit de vraag welke krijgsmacht in deze tijd noodzakelijk is én welk financieel kader daarbij vervolgens hoort. Niet de inhoudelijk onderbouwde ambitie uit de Verkenningen – logischerwijs gebaseerd op het veiligheidsperspectief! - maar het budget is sturend geweest. Dit staat haaks op mijn Kamermotie eind 2010, waarin een consistente relatie tussen ambitieniveau en het daaruit voortvloeiende niveau van defensiebestedingen werd bedongen.
De SGP beschouwt de nu voorgestelde inrichting en uitrusting van de defensieorganisatie als onvoldoende en daarom op z'n hoogst als tijdelijk. Voor de langere termijn moet er structureel méér geld naar Defensie. In de financiële vertaling van het SGP-verkiezingsprogramma is deze keus uitdrukkelijk gemaakt en uitgewerkt. Ook daarom verwerp ik het wegsnijden van complete wapensystemen. Het moet mogelijk blijven om in de toekomst bepaalde systemen weer op te bouwen. Wat de SGP betreft kiezen we op dit moment daarom slechts voor 'no regret'-maatregelen.

Budget in onbalans

'Defensie kampt met een onbalans tussen het beschikbare budget en haar ambitie- en activiteitenniveau en daar komen de ombuigingen in het regeerakkoord nog bovenop.'
Nee, dit is geen zuur zinnetje van D66-leider Alexander Pechtold in een populair praatprogramma, maar een volzin van minister Hans Hillen uit één van zijn allereerste brieven aan de Tweede Kamer. De geschiedenis herhaalt zich rond het beschikbare defensiebudget. Die geschiedenis is paradoxaal. Je zou verwachten, dat een min of meer rechtse regering kiest voor een hoger defensiebudget, terwijl een meer linkse regering snijdt in dit budget. Dit dekt echter niet de werkelijkheid. Het zijn in de geschiedenis vooral VVD en CDA geweest die het mes hebben gezet in Defensie-uitgaven. Links vond hiervoor zelden voldoende draagvlak.

Dit laat zich illustreren rond de opstelling van de VVD. In het verleden heeft de VVD meermalen deel uitgemaakt van de regering. Het is opvallend, dat juist in de jaren dat de VVD meeregeerde, er enorm is bezuinigd op Defensie. De afgelopen jaren zat de VVD in de oppositie. Toen vond zij het een aansprekend profileringspunt om te pleiten voor een hoger defensiebudget. Nu maakt de VVD weer deel uit van de regering en wordt Defensie opnieuw uitgekleed. Het kan verkeren. Als tankcommandant kun je maar beter SGP stemmen.

Alarmbel

Ondertussen is de hoogte van het defensiebudget onverantwoord laag. Daarover is al vaker de alarmbel geluid. Ook in het huidige regeerakkoord krijgt Defensie geen cent extra. Integendeel. Defensie moet honderden miljoenen aan nieuwe bezuinigingen ophoesten. Ondanks grote financiële gaten. Ondanks de opgelopen slijtage van materieel door de missie in Uruzgan. Ondanks tekortschietende arbeidsvoorwaarden waardoor de werving van nieuw personeel inzakt. Ondanks het voortdurend snijden in defensiematerieel en de mogelijkheden voor oefeningen. We lopen nu tegen de situatie op, dat we onze nationale en internationale plichten nauwelijks nog kunnen nakomen.

Als de regering haar hoge ambities handhaaft - die zijn gericht op een veelzijdige krijgsmacht - moet het defensiebudget daarmee in overeenstemming zijn. Deze ambities vergen een dienovereenkomstig gefinancierd defensieapparaat, dat niet onderhevig mag zijn aan opportunistische bezuinigingsmaatregelen. Als kabinet en parlement die standvastigheid niet tonen moet de consequentie zijn dat we ons internationale, militaire ambitieniveau omlaag brengen. Dan maar minder invloed op wereldschaal.
De nieuwe bezuinigingen worden verdedigd met een verwijzing naar de economische crisis. Deze crisis mag echter geen reden zijn om te snijden in onze krijgsmacht, maar moet juist motiveren om Defensie te ontzien. Juist de economische crisis kan zomaar negatieve gevolgen hebben voor de politieke en sociale stabiliteit in de wereld en daarmee een potentieel risico vormen voor de Nederlandse veiligheid.

Nu zouden bezuinigingen wellicht te verdedigen zijn áls Defensie nog enig vet op de botten had. Hiervan is echter allang geen sprake meer. Ons leger heeft al meerdere jaren stevig moeten bezuinigen. Als het gaat om bezuinigingen op de Rijksbegroting heeft Defensie de afgelopen jaren méér dan haar portie geleverd.
Ik merk in contacten met militairen, dat het hen echt heeft geraakt dat als dank voor hun inspanningen voor de loodzware Uruzgan-missie er nu zo stevig gesneden wordt in het personeelsbestand. 12.000 banen moeten verdwijnen!
Gedwongen ontslagen moeten in ieder geval zoveel mogelijk worden voorkomen. Daarnaast moet vooral het bestaande waterhoofd van Defensie worden aangepakt. Ons leger kent één generaal per 500 militairen. Dat heeft zelfs Rusland nooit gekend. De VS kennen één generaal per 4.000 militairen.

Kaalslag

Deze visieloze kaalslag moet stoppen. De voortdurende bezuinigingen krijgen ernstige consequenties voor de militaire uitzendcapaciteit. Het kan zelfs consequenties krijgen voor de binnenlandse veiligheid. Het waarborgen van een goed toegeruste krijgsmacht behoort tot de kerntaken van de overheid. Daarom stel ik drie acties voor die in relatie staan tot het defensiebudget.
Ten eerste. De effecten van de opeenstapeling van bezuinigingen en financiële tegenvallers binnen Defensie worden op pijnlijke wijze zichtbaar. Daarom is het nodig de in het regeerakkoord afgesproken megakorting op Defensie opnieuw tegen het licht te houden. Het financieel programma van de SGP bewijst dat betere keuzes mogelijk zijn. Er mag geen belangrijk defensiematerieel in de uitverkoop gaan, waarvan eerder met kracht is betoogd dat het nodig is voor een goede taakvervulling.
In de tweede plaats moet er op korte termijn extra geld beschikbaar komen voor Defensie. Dat is niet alleen nodig om de slijtageslag van missies zoals in Uruzgan te compenseren, maar ook om het werken bij Defensie aantrekkelijker te maken.
In de derde plaats moet er voor de lange termijn zekerheid worden geboden over het defensiebudget. Het mag niet zo zijn, dat

voor de langere termijn moet er structureel méér geld naar Defensie

ieder jaar nieuwe bezuinigingsrondes rondwaren. Zo kun je geen fatsoenlijk langetermijnbeleid voeren, hetgeen voor Defensie juist essentieel is. Bovendien hebben de voortdurende bezuinigingen een demotiverende uitwerking op het personeel.

Mechanisme

Om zekerheid te bieden voor de langere termijn zou een bepaald percentage van het nationaal inkomen besteed moeten worden aan Defensie. Zo'n mechanisme kennen we ook bij Ontwikkelingssamenwerking. Er bestaat een NAVO-richtlijn die uitgaat van 2% van het nationaal inkomen voor Defensie. Dat zou een forse verhoging van het budget betekenen, maar het is zeker denkbaar om daar naar toe te groeien. Indien Nederland een hoogwaardige bijdrage wil blijven leveren in NAVO-verband is dit het perspectief.
Ter vergelijking: in 1990 bedroeg het defensiebudget nog 2,8% van het nationaal inkomen; op dit moment is dat meer dan gehalveerd. Overigens is het percentage van 2% wat mij betreft niet in beton gegoten. Het gaat erom een mechanisme te hebben waardoor Defensie structureel kan rekenen op een volwaardig budget, passend bij haar ambities.

Marine

Ik wil mijn bijdrage verder concentreren en concretiseren op enkele belangrijke onderdelen, vooral ten aanzien van de Marine. ➜

'Gelukkig heeft een Kamermeerderheid op het nippertje weten te bewerkstelligen dat de verkoop van twee patrouilleschepen vooralsnog niet doorgaat.' Op de foto de Hr.Ms. Holland.

In de bezuinigingsplannen wordt de Koninklijke Marine getorpedeerd. Een kwart van de operationele maritieme capaciteit moet van de minister worden ingeleverd! Terwijl de Marine als gevolg van eerdere bezuinigingen al menigmaal opereerde onder de kritische capaciteit. En dat voor een land dat zeer afhankelijk is van handel over water. Maar het gaat niet alleen over de handel. Het betreft ook piraterij, illegale transporten, vluchtelingenstromen, de voortdurende zoektocht naar grondstoffen en het monitoren van instabiele kustgebieden. De zorgelijke ontwikkelingen op deze terreinen wettigen juist een serieuze investering in de Nederlandse Marine.
Vooral de plannen van de minister om twee patrouilleschepen te verkopen verminderen de nu al tekort schietende capaciteit. Terwijl deze capaciteit hard nodig is als we letten op de ontwikkelingen rond piraterij en smokkel. Verkoop is in de huidige crisistijd kapitaalvernietiging. De SGP heeft daarom voorgesteld om de schepen in de mottenballen te leggen tot er betere tijden aanbreken. Gelukkig heeft een Kamermeerderheid op het nippertje weten te bewerkstelligen dat de verkoop van deze schepen vooralsnog niet doorgaat.
De SGP verzet zich tegen het compleet wegsnijden van de tankcapaciteit; een 'regret'-maatregel! Tanks vervullen een essentiële rol als bescherming van infanterie. We hebben geen behoefte aan zelfstandig opererende tankbataljons, maar wel aan pantserondersteuning. De inzet van tanks is goedkoper dan de inzet van Apaches. De SGP bepleit daarom het behoud van een deel van de tanks. Onder meer via outsourcing moet dit tegen aanvaardbare kosten kunnen.

Wij zijn onze Nederlandse militairen veel dank verontschuldigd voor hun optreden en loyaliteit in de afgelopen jaren. De afvloeiing van militairen zal daarom moeten worden ingebed in een heel sociaal kader. Dat willen wij nauwgezet volgen. Een groot nadeel is bovendien dat vooral jongere militairen thans blijken op te stappen. Dit levert nu en in de toekomst serieuze problemen op. Hen moet een beter perspectief worden geboden.
Het valt op dat op dit moment de operationele capaciteit hardhandig onder handen wordt genomen. Geheel anders is dit bijvoorbeeld met het spoor om de uitgedijde bureaucratie in de Defensieorganisatie aan te pakken. De SGP zal er scherp op toezien dat niet alleen de operationele capaciteit onder de loep wordt genomen, maar ook de bureaucratie. Als er gesneden wordt in het personeelsbestand, dan zo min mogelijk in de operationele functies. Daar zullen we de minister op blijven aanspreken!

Trots

In de Haagse politiek wordt vaak met trots gesproken over de Nederlandse krijgsmacht, die overal ter wereld inzetbaar is. Bewindslieden en Kamerleden laten zich graag voor het oog van de media zien in de tegenwoordigheid van onze troepen. Het is nu tijd om deze trots te vertalen naar een passend budget voor Defensie. Anders wordt het een al te goedkoop verhaal.

POLITIEK KATERN

J. van Dijk, lid van de SP-fractie in de Tweede Kamerfractie, woordvoerder hoger onderwijs en defensie

Een kleine maar toekomstbestendige krijgsmacht

Laat er geen misverstand over bestaan: de SP is voorstander van een hoogwaardige Nederlandse krijgsmacht. Geen krijgsmacht die zich terugtrekt achter de dijken, maar één die in staat is een bijdrage te leveren aan het versterken van de internationale rechtsorde, een doelstelling die niet voor niets is opgenomen in onze grondwet.

Bij de politiek ligt de zware taak om te zorgen dat de mensen die hun leven wagen, daarvoor zo goed mogelijk worden uitgerust, zowel qua materieel als wat betreft arbeidsvoorwaarden. Naar ons oordeel is het mogelijk om met de voorliggende bezuinigingen een krijgsmacht te creëren die toekomstbestendig is. De plannen van minister Hillen brengen die krijgsmacht echter niet dichterbij, integendeel.

J. van Dijk

Een ander ambitieniveau

Het grootste deel van de bezuinigingen komt voort uit de politieke keuze om een deel van de taakstelling van 18 miljard ook bij Defensie weg te halen. Dat is dus niet gebaseerd op een andere kijk op de krijgsmacht. Toch is daar alle aanleiding toe. De hervorming van de krijgsmacht na de val van de Muur is eigenlijk nooit afgemaakt. De kans op een groot conflict zoals werd gevreesd tijdens de Koude Oorlog, is tot een minimum gereduceerd en de overgang naar een expeditionaire krijgsmacht is logisch. Het is onverstandig geweest om in de afgelopen twee decennia de kaasschaaf te hanteren in plaats van echte keuzes te maken, gericht op de toekomstige rol van de krijgsmacht.

Die krijgsmacht moet opereren in een globaliserende wereld. Sinds de val van de Berlijnse Muur worden veel landen getroffen door de negatieve gevolgen van globalisering, sinds 2008 verergerd door de economische crisis. De ongelijke verdeling van rijkdom over de wereld, veroorzaakt spanningen die kunnen uitlopen op oorlog. Er zijn daarvoor politieke, diplomatieke en economische oplossingen mogelijk.

Maar in bepaalde gevallen kan ook militair optreden nodig zijn. Om die reden zijn gewapende vredesmissies, gelegitimeerd door de Verenigde Naties, soms nuttig en noodzakelijk. Het gaat daarbij niet om verkapte invasielegers ter bestendiging van onrechtvaardige verhoudingen, het gaat om de mogelijkheid om te kunnen ingrijpen in conflicten die anders de bestaande ellende zullen verergeren. Dit noemen we vredesmissies in de oorspronkelijke betekenis en daarvan heeft de SP er verscheidene gesteund. Als het gaat om nieuwe missies, kijken we altijd naar de legitimiteit en de proportionaliteit ervan. Om te beginnen is wat ons betreft een VN-mandaat onontbeerlijk. Vervolgens kan de SP VN-vredesoperaties steunen als ze voldoen aan de criteria van legitimiteit, proportionaliteit en effectiviteit. Ze beoordeelt elk verzoek tot deelname op zaken als de politieke en militaire doelen, evenals de risico's van een operatie. Onder deze voorwaarden heeft de SP diverse missies gesteund, zoals in Bosnië, Libanon, Congo en ook de piraterijbestrijding bij Somalië.

Maar de afgelopen decennia waren er niet alleen vredesmissies. Er is ook gekozen voor militair ingrijpen om vrede af te dwingen. Achteraf kunnen we vaststellen dat veel van deze oorlogen – zoals de illegale operaties in Kosovo (1999) en Irak (2003) – de vrede niet dichterbij hebben gebracht. De Nederlandse krijgsmacht is de laatste jaren in beslag genomen door een oorlog-zonder-einde: Afghanistan. De aard van deze oorlog – een niet te winnen guerrillastrijd waarbij een deel van de bevolking op de hand is van de rebellen – is een pijnlijke illustratie van het soort conflict waar het Nederlandse leger niet betrokken zou moeten zijn. Om die reden kunnen wij de missie in Kunduz niet steunen.

Kabinet: wel bezuinigen, maar geen ander ambitieniveau

Ondanks de enorme bezuinigingen, deelt het kabinet onze visie op de krijgsmacht niet. De coalitiepartijen zijn erop gebrand om een militaire bijdrage te blijven leveren als oplossing voor tal van conflicten. Dat is een politieke keuze. Maar bij een dergelijk hoog ambitieniveau past ook een bepaald budget. Op dat budget wordt echter fors gekort, zonder dat het ambitieniveau naar beneden wordt bijgesteld. Dat wringt. Minister Hillen blijft dromen van een 'veelzijdig inzetbare krijgsmacht' en Nederland moet blijven meespelen in de *Champions League*. Het is *unfair* om de militairen deze worst voor te houden. Je kan niet 1 miljard euro bezuinigen en 12.000 functies opzij schuiven en tegelijk vasthouden aan hetzelfde ambitieniveau. Defensie wordt dan opnieuw, en nu meer dan ooit, overvraagd. Hoge ambities zonder bijpassende middelen, kunnen tot gevaarlijke situaties leiden.

Minister Hillen zou beter moeten kijken naar de vorig jaar gepresenteerde Verkenningen over de toekomstige krijgsmacht. Dan zou hij zien dat zijn plan niet waargemaakt kan worden. Geen van de hierin genoemde varianten heeft overigens de volledige steun van de SP. Wel komen sommige opties dichtbij. De zogenaamde 'stabilisatie-variant' ligt voor de hand. Daarin staat de deelname aan VN-operaties centraal, plus bezuinigingen op een groot deel van het leger.
Er is nog een praktisch bezwaar tegen de werkwijze van minister Hillen. Volgens de Verkenningen kan er voor de 'veelzijdig inzetbare strijdmacht' hooguit 400 miljoen euro worden bezuinigd. In het huidige voorstel gaapt dus een gat van maar liefst 600 miljoen euro. Om dat te verbloemen worden nieuwe termen van stal gehaald. In plaats van het vertrouwde ambitieniveau wordt nu gesproken over 'inzetbaarheidsdoelstellingen'. Maar dat zijn slechts andere woorden voor hetzelfde beleid.

je kan niet 1 miljard euro bezuinigen en 12.000 functies opzij schuiven en tegelijk vasthouden aan hetzelfde ambitieniveau

Het is ook schrijnend dat er nog altijd geen geld wordt vrijgemaakt voor de ereschuld aan veteranen. Zij wachten nog steeds vergeefs op compensatie. Opnieuw een voorbeeld van een verkeerde keuze van het Kabinet. De Veteranenwet, die door alle partijen van de Tweede Kamer is ingediend, wordt dit najaar in het parlement behandeld. De SP zal in het debat alles doen om een goede zorg voor veteranen te garanderen. Het is immers de dure plicht van iedere regering om respectvol met veteranen om te gaan.

Samenwerking

Samenwerking met andere landen wordt als wondermiddel van stal gehaald om het ambitieniveau te handhaven. Samenwerken loont en kan ook besparen. Dit lijkt ook politiek te kunnen, want de doelstelling van het versterken van de internationale rechtsorde wordt door veel landen gedeeld. Toch is zorgvuldigheid geboden. Want hoe meer je elkaars defensie integreert, hoe meer je afhankelijk wordt van elkaars buitenlands beleid. Door de bezuinigingen in diverse landen is de bereidwilligheid om samen te werken toegenomen, maar daarmee zijn de politieke verschillen nog niet van tafel. De SP is niet tegen bilaterale samenwerking, maar we zijn wel zeer kritisch over de overdracht van soevereiniteit op defensiegebied.

SP

De SP acht het mogelijk om een bezuiniging van 1 miljard te realiseren, mits het ambitieniveau naar beneden wordt bijgesteld. Dat is ook niet meer dan logisch. Wie zoveel bezuinigt, zal ook zijn doelstellingen moeten matigen. Het is onaanvaardbaar dat minister Hillen dat niet erkent. Dat blijkt ook uit de inzet van de luchtmacht in Libië, waarbij op roekeloze wijze oefenvlieguren worden opgeofferd aan de operationele inzet. Op die manier wordt de toekomstige inzetbaarheid van de luchtmacht systematisch en op onverantwoordelijke wijze afgebroken. Daarmee wordt Defensie opnieuw overvraagd, iets wat in feite al tientallen jaren gebeurt. Het ambitieniveau moet zich voortaan richten op vredesmissies. In de Verkenningen keert dit concept terug in het stabilisatiescenario. Dat kan als volgt worden uitgewerkt. Wat de SP betreft, doet Nederland niet meer mee aan onbezonnen aanvalsoorlogen, zoals tegen Irak en Afghanistan. We kunnen daarom de vloot F16's afbouwen en stoppen met de aanschaf van de JSF. Gelet op de enorme bezuinigingen, is dat ook niet meer dan logisch. Anders blijft dit geld slurpende prestigeproject als een molensteen om de nek van Defensie hangen. ➜

'Voor vredesmissies zijn veel personeel en boots on the ground noodzakelijk. Daarbij moet ook sprake zijn van afdoende bewapening en luchtsteun.' Op de foto een delegatie van de Vaste Kamercommissie voor Defensie, op werkbezoek in Afghanistan, 2010.

Daarnaast wordt het aantal Apache-gevechtshelikopters gehalveerd. Transporthelikopters zijn vanzelfsprekend van essentieel belang, maar we hebben ernstige twijfels over het aankoopbeleid. Hoe kan het bijvoorbeeld dat een toestel als de NH90 wordt aangeschaft, terwijl nu al duidelijk is dat deze ongeschikt is voor zijn taak? Uit een intern rapport citeerde dagblad Trouw een reeks zorgwekkende tekortkomingen: te zwaar, niet ruim genoeg en een actieradius die minder groot is dan verwacht.

Voor vredesmissies zijn veel personeel en *boots on the ground* noodzakelijk. Daarbij moet ook sprake zijn van afdoende bewapening en luchtsteun. Het soort missies waaraan Nederland deelneemt, vereist goed opgeleide militairen die in staat zijn om een enorme diversiteit aan missies uit te voeren. Dat is niet mogelijk louter vanuit de lucht en op afstand. Peperdure wapensystemen kunnen de inzet van grondtroepen niet vervangen. De inzet van zulke wapens zal eerder averechts werken dan een nuttige taak vervullen. Een voorbeeld is de inzet van Amerikaanse onbemande vliegtuigen in Pakistan. Die maken enorm veel burgerslachtoffers en leiden tot grote afkeer tegen het Westen. Ook de luchtaanvallen in Afghanistan maken dat inmiddels 80 procent van de Afghanen wil dat de NAVO daar zo snel mogelijk vertrekt. De SP heeft daarom grote bedenkingen bij de aanschaf van onbemande bewapende vliegtuigen.
De Marine wordt in onze visie als volgt gereorganiseerd. We schaffen de onderzeedienst en de fregatten af, maar handhaven de patrouillevaartuigen, die een cruciale rol spelen in de piraterijbestrijding. Ook mijnenjagers en bevoorradingsschepen kunnen een nuttige rol spelen bij missies. De piraterijbestrijding krijgt onze steun, ondanks het moeizame verloop ervan vanwege de enorme problemen op het vasteland. Wij zien het nut van bescherming van onze koopvaardijschepen in. De discussie over de vraag hoe ver deze bescherming moet gaan (bijvoorbeeld met inzet van particuliere beveiligers), wordt door ons kritisch gevolgd. A priori ligt de zwaardmacht bij de overheid. Het is onverantwoord om ook andere partijen deze bevoegdheid te geven.

Als deze plannen worden uitgevoerd, kan de hervormde krijgsmacht nog steeds, zij het beperkter, deelnemen aan internationale vredesoperaties. Met eigen lucht- en vuursteun van helikopters en beperkte amfibische capaciteit. Ook zal Nederland een stevige bijdrage blijven leveren aan de collectieve verdediging van het NAVO-grondgebied. We hebben ernstige bedenkingen bij talloze NAVO-operaties, maar steunen wel de collectieve verdedigingstaak van het bondgenootschap.
Door het ambitieniveau te verlagen, is het voorstel van de SP realistischer dan dat van minister Hillen. In de komende periode zullen wij daarover het debat aangaan met de regering.

Tot slot

Ook de SP bezuinigt op Defensie maar wij draaien daar niet omheen. Minister Hillen doet dat wel. Hij doet alsof de enorme bezuiniging hem overkomt, terwijl het zijn eigen beleid is. Voor de SP geldt: bezuinig eerlijk en zorgvuldig. Dat betekent: minder vaak deelnemen aan zware missies en zorgen dat overtollig personeel zorgvuldig wordt begeleid naar ander werk.

Naast de bezuiniging van 1 miljard, worden mogelijk 12.000 banen geschrapt. Dat is een harde dobber voor de mensen die zich met hart en ziel inzetten voor de krijgsmacht. Het is ook wrang voor de mensen die graag een loopbaan bij Defensie willen beginnen. De kans op een baan bij Defensie wordt immers eerder kleiner dan groter. De SP benadrukt dat militairen groot respect verdienen. Deze mensen zijn bereid hun leven op het spel te zetten en lopen vaak groot gevaar. Daarom pleit de SP al jaren voor goede arbeidsvoorwaarden, goed materieel en voldoende nazorg voor veteranen. Mensen mogen niet aan hun lot worden overgelaten.

De SP stelt twee eisen aan de bezuinigingen van de regering: het moet eerlijk en het moet zorgvuldig gebeuren. Eerlijk bezuinigen betekent dat een kleinere krijgsmacht niet overvraagd mag worden. Minder geld moet ertoe leiden dat Defensie minder deelneemt aan missies. Om te voorkomen dat militairen in onveilige situaties komen, moet het ambitieniveau omlaag.

Zorgvuldig bezuinigen wil zeggen dat overtollig personeel niet als oud vuil op straat wordt gezet. Van werk naar werk is het uitgangspunt. Voor de mensen die hun baan verliezen moet een stevig sociaal plan gemaakt worden. Wanneer militairen daar iets voor voelen, zouden zij met voorrang aan de slag kunnen bij de politie of in het beroepsonderwijs. ←

POLITIEK KATERN

W. Hachchi, lid van de D66-fractie in de Tweede Kamer, met in haar portefeuille Defensie, Koninkrijksrelaties en Ontwikkelingssamenwerking

Kies voor de 21ste eeuw

D66

Een Defensie ambitie met passende keuzes en bijbehorende budgetten

Het zijn roerige tijden. Sinds 2008 gaat de wereld gebukt onder een zware financiële crisis. Europa en de euro zijn onder grote druk komen te staan. Veel Westerse landen, waaronder Nederland, zijn genoodzaakt drastisch te snijden in de overheidsuitgaven. Tegelijkertijd ontwikkelen landen als China, India en Brazilië zich niet alleen economisch, maar ook militair gezien in een razend tempo. Beide ontwikkelingen zijn van grote invloed op de richting van ons buitenlands beleid, en op de inrichting van onze krijgsmacht.

W. Hachchi

Een veranderende wereld

De Nederlandse krijgsmacht bevindt zich niet in een vacuüm, maar moet zich aanpassen aan de veranderende wereld. Een wereld met nieuwe kansen en uitdagingen. In dit artikel zal ik schetsen hoe dat volgens D66 moet gebeuren. Daarnaast ga ik in op de weg die het kabinet-Rutte is ingeslagen.

Internationale samenwerking

Voor D66 is internationale samenwerking de drijvende kracht achter veiligheid, welvaart en de transitie naar een duurzame samenleving. De kaders van het internationale recht en een eerlijke en vrije wereldmarkt zijn voor ons basisuitgangspunten. Binnen die internationale samenwerking zien wij een leidende rol voor Europa. Een sterk Europa is nodig, zodat lidstaten gezamenlijk, ook militair, kunnen optreden, zeker in tijden van economische neergang en onveiligheid. Alleen een verenigd Europa is een machtsfactor. Alleen een verenigd Europa kan bijdragen aan de oplossing van grote problemen in de wereld. Nederland moet daarom een actieve politiek voeren voor verregaande Europese krachtenbundeling, zowel civiel als militair. De krijgsmachten van de Europese lidstaten moeten drastisch worden hervormd. Dit is →

'Het zou goed zijn als ook Nederland een uitgewerkt strategisch plan voor de Marine zou neerleggen, waarin internationale samenwerking en nieuwe uitdagingen centraal staan.'

goed voor de Europese slagvaardigheid en het houdt de kosten laag. In de 21ste eeuw kunnen de lidstaten van de EU zich simpelweg geen overlappende en tegenstrijdige initiatieven op Defensiegebied veroorloven.

De NAVO blijft een belangrijke factor als het gaat om de veiligheid van de NAVO-lidstaten. Maar ook de NAVO moet moderniseren, en zich realiseren dat onderlinge samenwerking met de EU en de VN beter kan. Volgens D66 kunnen een sterke EU en een sterke NAVO niet alleen naast elkaar bestaan, volgens ons is het noodzakelijk dat beiden krachtig en zelfverzekerd in de wereld aanwezig zijn. Het zijn cruciale strategische partners die elkaar steeds meer moeten aanvullen in het gebruik van diplomatie, ontwikkelingshulp en militaire middelen (de 3D-benadering).

Het argument dat Europees militaire samenwerking niet lukt vanwege de politieke wil van landen, is achterhaald. Meer dan ooit worden Europese krijgsmachten geconfronteerd met de noodzaak van samenwerking. In Europa zal onderlinge afhankelijkheid – ook wel 'taakspecialisatie' genoemd – gemeengoed worden. Hoe? Het zal beginnen door samenwerkingsverbanden van kleine groepen landen die gelijkgezind zijn. Noorwegen, Zweden, Denemarken en Finland zijn hier voorlopers in. De krijgsmachten van deze landen werken nauw samen en zoeken zelfs naar wegen tot integratie. Voor Nederland ligt een samenwerking met bijvoorbeeld België, Duitsland en Groot-Brittannië voor de hand. Uiteraard is het belangrijk dat het buitenlandbeleid van de Europese landen naadloos aansluit bij het defensiebeleid. De Europese veiligheidsstrategie en de NAVO-strategie bieden het algemene kader. Aan Nederland en de andere landen de taak hier zelf invulling aan te geven.

Bevorderen internationale rechtsorde en stabiliteit

D66 ziet in dit internationale speelveld een belangrijke rol weggelegd voor de Nederlandse krijgsmacht. Wij zijn het verplicht aan onze internationale partners – en aan de rest van de wereld – een evenredig deel van de internationale verantwoordelijkheid op ons te blijven nemen. Bij voorkeur, zoals gezegd, in Europees verband. Voor ons geldt dat niet alleen bij het uitvoeren van missies. Gezamenlijke commandostructuren, verdergaande samenwerking bij ontwikkeling en verwerving van materieel en taakverdeling of taakspecialisatie zijn daar onlosmakelijk mee verbonden.

Met als lange termijn doel een Europese krijgsmacht.
De krijgsmacht die wij voor ogen hebben richt zich vooral op de bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit, de tweede hoofdtaak van onze krijgsmacht. De bescherming van fundamentele humanitaire waarden is daar natuurlijk aan gekoppeld. Dit betekent voor de inrichting van de krijgsmacht meer nadruk op stabilisatie en normalisatiemissies en minder op interventiemissies. Belangrijke taken zijn daarbij het beschermen van de burgerbevolking, trainen van politie, opleiden van militairen en bescherming van de rechtsstaat en goed bestuur. D66 ziet het maritieme optreden zich richten zowel op de beïnvloeding van een situatie op het land als op het behoud van stabiliteit en overwicht op zee, onder meer ter beveiliging van vaarroutes. Ook amfibische operaties, waarbij militaire eenheden vanaf zee aan land worden gebracht en worden ondersteund, horen daarbij. De uitvoering van stabilisatieoperaties op zee moet gedurende langere tijd kunnen worden volgehouden.
De nu door minister Hillen ingeslagen weg is een andere. En wat ons betreft niet de juiste.

De kaasschaaf van het kabinet

Op 8 april heeft minister Hillen zijn visie op de toekomst van de krijgsmacht gegeven. Defensie gaat het structureel met ongeveer een miljard euro minder doen. De ombuigingsoperatie leidt volgens hem tot een kleinere krijgsmacht die zich vooral zal toeleggen op korte, krachtige en hoogwaardige bijdragen aan internationale operaties. De minister geeft expliciet aan dat er een heleboel keuzes zijn gemaakt. Als het gaat om de invulling van de bezuinigingen heeft hij daarin geen ongelijk. Maar als het gaat om een heldere richting van onze Defensie, om een visie op de defensietoekomst, is er mijns inziens nu juist geen echte keuze gemaakt.

het argument dat Europees militaire samenwerking niet lukt vanwege de politieke wil van landen, is achterhaald

De terminologie 'kort, krachtig en hoogwaardig' geeft het idee dat gekozen is voor de beleidsoptie 'kort en krachtig' (hoofdaccent op interveniëren) uit het eindrapport van de Verkenningen. Het (deels) schrappen van de tanks en zware artillerie past in deze gedachte. Het regeerakkoord spreekt daarentegen over het blijven hanteren van het model van een veelzijdige inzetbare krijgsmacht waarbij de capaciteiten zoveel als mogelijk zijn behouden. Ik ga er maar vanuit dat de laatste de juiste is, en constateer dan dat de kaasschaaf weer over de krijgsmacht is gegaan om de krijgsmachtdelen evenredig te ontzien; of misschien te behouden. Defensie zit nu op de korst van de operationele capaciteiten. Bij een volgende bezuinigingsronde, en die komt er zeker, worden fundamentelere keuzes onvermijdelijk. Ook de afnemende dominante positie van het Westen in de wereld en de daarvoor noodzakelijke versterking door eenwording van Europa vragen om keuzes. De bescherming van de maritieme transportroutes rond de Hoorn van Afrika, maar ook de Middellandse Zee, de Afrikaanse Westkust en het Caribisch gebied is zo'n uitdaging die gezamenlijk opgepakt moet worden.

D66 betreurt dat nu al niet duidelijker keuzes zijn gemaakt. Een paar nieuwe vliegtuigen straks maken nog geen andere krijgsmacht. Keuzes maken betekent kiezen voor dat waar je sterk in bent of wat je belangrijk vindt; taakspecialisatie en prioriteitenstelling. Nederland wil altijd de kleinste van de grootste zijn, of de grootste van de kleinsten. Maar dit is niet realistisch. Nederland moet juist een bruikbare krijgsmacht hebben die snel kan schakelen met andere landen, en kan bijdragen aan het beschermen van de internationale rechtsorde. D66 zet daarbij in op eenheden die met hun taken stabilisatie- en normalisatiemissies ondersteunen en snel en flexibel inzetbaar zijn. Capaciteiten om zogenaamd 'vooruitgeschoven' te kunnen gaan werken, ondersteund door transport op zee of door de lucht en lichte infanterie eenheden, zijn voor ons belangrijk. Wij zien ook een aantal ontwikkelingen die het belang van de Marine onderstrepen: piraterij, proliferatie van wapens, ook via zee, en internationale criminaliteit via zee. Maritieme strijdkrachten blijven onontbeerlijk voor de krijgsmacht in de toekomst om veiligheid en stabiliteit te garanderen. Het kabinet kan in zijn zoektocht naar de juiste keuzes naar de ideeën van de oppositie luisteren.

Ook grote internationale actoren kunnen een bron van inspiratie zijn. Voorbeelden van keuzes zijn te vinden in boeken zoals 'The Tragedy of Great Power Politics'. Volgens de auteur Mearsheimer moeten de Verenigde Staten kiezen voor *offshore balancing*: diplomatie, krachtig bijgezet door vloot en luchtmacht. Volgens Mearsheimer is dat goedkoper en effectiever dan het huidige 'model' van oorlogsvoering met grondtroepen en *nationbuilding*.
In een ander boek, 'A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower', komt de Amerikaanse *Chief of Naval Operations* samen met de commandanten van de *U.S. Marine Corps* en de *U.S. Coast Guard* tot een Amerikaanse marinestrategie. Hierin wordt de noodzaak onderstreept voor een *shift* van een nauwe focus op zeestrijd naar een bredere aanpak, waarin ook *soft power* en humanitaire bijdragen een rol spelen.
Deze verschuiving ten opzichte van de voorlaatste strategie (uit de jaren '80 van de vorige eeuw, die vooral keek naar de dreiging van de toenmalige Sovjet-Unie), past beter in het beeld van D66. Het zou goed zijn als ook Nederland een uitgewerkt strategisch plan voor de Marine zou neerleggen, waarin internationale samenwerking en nieuwe uitdagingen centraal staan.

Na de beleidsbrief

Kort, krachtig en hoogwaardig optreden vereist beschikbaarheid van goed materieel en opgeleid personeel. Voorlopig gaat minister Hillen de komende jaren minder investeren in materieel en projecten. Er zijn grote achterstanden in onderhoud van materieel en tekorten aan munitie, brandstof en bevoorradingsartikelen. Er komen minder opleidingen. En er wordt minder geoefend. Hoe denkt minister Hillen de huidige ambitie en het krijgsmachtsmodel in stand te kunnen houden? Het wordt tijd voor een minister van Defensie met een ambitie met passende keuzes en bijbehorende budgetten. Dit is de enige weg naar een krijgsmacht die klaar is voor de uitdagingen van de 21ste eeuw.

A. El Fassed, lid Groenlinksfractie in de Tweede Kamer, met in zijn portefeuille Ontwikkelingssamenwerking, Defensie en Europa

Het moment om echte keuzes te maken

Het kabinet van VVD en CDA, gedoogd door de PVV, heeft besloten tot ingrijpende bezuinigingen, waaronder 1 miljard op Defensie. In tegenstelling tot het kabinet, dat de krijgsmacht met veel minder middelen nog steeds een alles kunnende gave toebedeelt, is volgens Groenlinks juist nu het moment aangebroken om de krijgsmacht structureel te hervormen. Dit is het moment om echte keuzes te maken, maar dat moment hebben de regeringspartijen laten schieten.

A. El Fassed

Als een regering moet bezuinigen dan kan ze dat op twee manieren doen: of je maakt een heldere keuze op basis van een visie op de toekomst, of je sprokkelt en winkelt selectief uit heroverwegingsrapporten met kleine en grote ingrepen, zoals dit kabinet het doet, om op zo'n manier een miljard euro bij elkaar te vegen. De gevolgen zijn nu zichtbaar, de kartelige kaasschaaf veroorzaakt rafelige randjes. Een onderdeeltje hier, wat materieel daar. Er lijkt geen visie aan ten grondslag te liggen, behalve de illusie 'veelzijdig inzetbaar' in stand te houden.

Zo vinden wij het onbegrijpelijk dat de Cougar helikopters zijn stilgezet. Dat besluit is onverstandig en valt ook internationaal niet uit te leggen. De minister geeft in zijn beleidsbrief een argument om de helikopters te behouden en een financiële reden om ze in de uitverkoop te doen. De opvolger zal pas in 2014 geleverd worden en nog veel later operationeel zijn. De Cougars zijn niet versleten en, zo bevestigden de Opco's, er is in alle missies grote behoefte aan helikoptercapaciteit.

De politieke realiteit van vandaag is dat ambitie en budget met elkaar moeten rijmen. Dat doen ze nu niet. En daarmee is de term 'veelzijdig inzetbaar', zoals de coalitiepartijen die bezigen, een cynische, inhoudsloze term geworden. De generaals en de experts zijn het daar over eens. Zelfs de minister van Defensie heeft toegegeven dat de krijgsmacht al jaren niet meer veelzijdig inzetbaar is – maar dit schijnt hem niet aan het denken te hebben gezet

De veranderende en globaliserende wereld dwingt tot het maken van keuzes. Groenlinks beseft zich dat omvangrijke bezuinigingen om overheidsuitgaven onder controle te brengen pijnlijk, maar niet uit te sluiten zijn. Ook erkent Groenlinks dat zulke bezuinigingen de krijgsmacht zullen veranderen en dat het defensieapparaat niet meer van dezelfde omvang zal kunnen zijn. Maar in tegenstelling tot de regeringspartijen heeft GroenLinks daarover een eerlijk verhaal en houden we niet vast aan het sprookje 'veelzijdig inzetbaar': een scenario dat, volgens de onderzoekers in het rapport over mogelijke toekomstscenario's voor Defensie, 'Verkenningen', niet past bij een lager budget. Groenlinks kiest voor een krijgsmacht met specialiseerde taken en daarbij hoort verdergaande internationale samenwerking.

Het wordt tijd dat we afscheid nemen van de zware wapensystemen en doctrines die nog stammen uit de Koude Oorlog. Die periode is nu echt voorbij. De veranderende vormen van conflict onderstrepen de noodzaak van een nieuwe denkwijze over veiligheid. Het aantal conflicten in de wereld stijgt niet door een toename van conflicten tussen landen, maar vooral door conflicten binnen landen.
In de visie van Groenlinks legt de krijgsmacht zich toe op conflictbeheersing en vredesmissies die uitzicht bieden op wederopbouw en verzoening. Dat is een kwalitatief hoogstaande en goed uitzendbare krijgsmacht die kan stabiliseren en handhaven. Daarbij denken wij eerder aan follow-up operaties, dan acteren in het hoogste geweldsspectrum. Hierbij zet je meer in op operationele *efficiency*, menskracht en kennis en minder op groot log materieel.

De Nederlandse krijgsmacht heeft strepen verdiend door eigenzinnige bijdragen aan stabiliteitsmissies. Dit zijn langdurige, gezamenlijke operaties in fragiele staten, om stabiliteit te brengen en burgers te beschermen. De defensieverkenningen laten zien dat toekomstige conflicten vaker in bevolkt gebied zullen plaatsvinden. Dat betekent een keuze niet alleen voor burgerbescherming maar ook voor het helpen opbouwen van veiligheidsinfrastructuren in pre- en postconflict-landen.

Bij deze missies is de drie D-aanpak essentieel, waarbij Defensie niet het enige instrument is dat wordt ingezet, maar ook diplomatie en ontwikkelingssamenwerking belangrijke instrumenten zijn. En juist op die mix van middelen, waarbij elk instrument bij zijn eigen leest blijft, heeft Nederland ervaring en waardering opgebouwd. Bij deze aanpak horen verschillende krijgsmachtonderdelen, manschappen en materieel. Het is een krijgsmacht waar geïnvesteerd wordt in mensen. In zo'n krijgsmacht investeer je juist in kennis en mensen, niet in logge ouderwetse systemen die nog stammen uit de tijd van de Koude Oorlog.

Wat GroenLinks betreft moet het defensiebeleid gericht zijn op het stabiliseren en handhaven van vrede en veiligheid. Maar voor

dat doel zijn meer instrumenten beschikbaar. Een betere verdeling van welvaart zorgt voor minder conflicten, diplomatie kan voorkomen dat conflicten escaleren en vervolgens is Defensie het sluitstuk voor het stabiliseren en zorgen voor veiligheid. De combinatie van ontwikkelingshulp, diplomatie en defensie kan veel effectiever voor veiligheid en vrede in de wereld zorgen, dan de optelsom van de drie afzonderlijk instrumenten.

in zo'n krijgsmacht kun je met minder F16's en minder onderzeeboten en beperk je niet de helikoptercapaciteit of opleidingen

Preventie van conflicten moet hoger op de agenda. Het falen om armoede en ongelijkheid fors terug te dringen, betekent dat in de komende jaren de kans op burgeroorlogen in de armste landen één op zes is. Geen enkel land is immuun voor onveiligheid en de gevolgen van conflicten elders. Het is jammer dat in de Verkenningen te weinig aandacht besteed is aan dit soort conflicten en crises die in de toekomst zullen plaatsvinden. Bovendien zijn nieuwe conflicten en vormen van oorlogsvoering niet meegewogen in de keuzes van benodigd defensiematerieel.
Specialisatie leidt tot de noodzaak van samenwerking in Europees verband. Door gebrek aan middelen sprak de minister van Defensie, daartoe gedwongen, de afgelopen tijd met zijn Duitse, Britse en Belgische ambtgenoten over mogelijkheden voor meer militaire samenwerking. Maar zonder visie en zonder duidelijke keuzes hebben deze gesprekken weinig zin. Het taboe op het overdragen van bevoegdheden ligt als een zware deken over het denken bij Defensie maar in een snel veranderende wereld kunnen we het ons niet permitteren om daardoor afgeleid te raken.

Het roer moet om en daarvoor dient ook aan het nadenken over samenwerking handen en voeten te worden gegeven. Gezamenlijke logistiek en inkoop horen daarbij. Materieel kopen, waarbij niet elk land zijn eigen configuratie toepast maar waarbij systemen met elkaar communiceren, zodat men gezamenlijk kan oefenen en op elkaar is ingespeeld in een internationale omgeving. Dat betekent ook dat we moeten stoppen met blind investeren in omvangrijke fiasco's zoals de JSF. Dubieuze industriepolitieke overwegingen, niet gestaafd door enig bewijs, zijn daarbij gebruikt om de aankoop van een gevechtsvliegtuig af te dwingen, waardoor de ruimte om te onderhandelen over aankoopprijs, uitrusting en onderhoudscontracten sterk is ingeperkt.

Samenwerking

Groenlinks is van mening dat met een goede analyse van nieuwe dreigingen en toekomstige missies en met voldoende durf, ook met minder middelen een zinvolle en geloofwaardige krijgsmacht in stand kan worden gehouden. Er valt nog veel winst te halen uit Europese samenwerking. Duplicatie en de kortsluiting die tussen verschillende systemen ontstaat is een structureel probleem. Het Amerikaanse leger, met een begroting van 600 miljard voor 1.1 miljoen personeel, is in staat om de helft operationeel in te zetten. Europese landen kunnen slechts 7 procent van de totaal 1.8 miljoen personeel operationeel inzetten. Hier valt naar de →

'Het roer moet om en daarvoor dient ook aan het nadenken over internationale samenwerking handen en voeten te worden gegeven.

mening van Groenlinks op het gebied van onderzoek, wapensystemen en programma's, behoeften, opleiding en training, operationele leiding en op het gebied van de industrie en de logistieke ondersteuning duidelijk nog veel winst te halen. Samenwerking kost tijd, geld en een cultuurverandering maar levert op termijn veel op. Samenwerking werkt het best als het een vanzelfsprekende samenwerking is. Een samenwerking die in de dagelijkse praktijk ontstaat. Daarvoor zal geïnvesteerd en geharmoniseerd moeten worden. Eisen en belangen moeten bij elkaar worden gebracht. Door meer *efficiency* en Europese samenwerking leveren we meer expertise, we zijn gezamenlijk goedkoper uit en we dragen dan effectiever bij aan mondiale veiligheid. Belemmeringen op het gebied van samenwerking zijn vooral technisch van aard, zo werd duidelijk tijdens de hoorzitting, voorafgaand aan het debat in de Tweede Kamer over de bezuinigingen op Defensie. Een concreet voorbeeld zou de gezamenlijke inkoop van materieel kunnen zijn. Voor de Nederlandse defensie-industrie biedt dit mogelijkheden voor een grotere afzetmarkt. Voor Defensie betekent dit minder maatwerk, waardoor goedkoper ingekocht kan worden en samenwerking op minder technische problemen stuit.

Personeel

Voor GroenLinks zijn de mensen van Defensie het belangrijkst. Daarvoor moet worden geïnvesteerd in hun uitrusting, opleiding en training. En na uitzending hebben veteranen recht op speciale zorg. Daarom heeft GroenLinks, samen met andere politieke partijen gewerkt aan een nieuwe Veteranenwet. Hierin wordt onder andere geregeld dat uitgezonden militairen niet pas recht hebben op deze zorg als ze uit dienst zijn, maar gelijk na hun uitzending. Ook wordt in deze wet de zorg voor veteranen bijeen gebracht in één loket, zodat de veteraan niet langer van het kastje naar de muur gestuurd wordt. Nu ook de andere partijen zich achter deze wet geschaard hebben, moet de invoering snel kunnen plaatsvinden.

Ook zullen we ons hard maken voor de ereschuld van veteranen. De minister heeft toegezegd dit te regelen, maar is nog steeds niet met geld over de brug gekomen. GroenLinks zal blijven aandringen, want dit is geen kwestie van geld, maar van politieke wil.

Slot

Het is geen geheim dat ook GroenLinks flink zou bezuinigen op Defensie, als zij het voor het zeggen had. Wat GroenLinks betreft ontbreekt het echter aan een echte visie op Defensie die past bij de beschikbare budgetten. De huidige bezuinigingsronde hakt er hard in en vraagt grote offers van de kern van Defensie: gemotiveerde mannen en vrouwen die bereid zijn hun leven op het spel te zetten voor het creëren en bewaren van vrede en veiligheid in de wereld. Het minste wat je terug kan doen voor deze mensen is het bieden van een visie, als basis van heldere keuzes en een toekomstperspectief voor Defensie dat aansluit bij de veranderende wereld. ←

ADVERTENTIE

Voorzitter KVMO:

‘Persoonlijk contact met leden meest waardevolle “thermometer”’

Rob Hunnego is inmiddels ruim twee jaar voorzitter van de KVMO. Het zijn roerige tijden voor hem en voor de KVMO: de enorme bezuinigingen op Defensie en de gevolgen daarvan voor het personeel eisen veel aandacht en alertheid. Wat zijn zijn ervaringen tot nu toe? Hoe ziet hij de toekomst van de KVMO? En van Defensie? Een tussenstand.

Hoezeer wijkt het voorzitterschap van de KVMO af van je vorige functies?

‘Dit is echt een hele andere functie. Ik ben in 2009 min of meer in het diepe gesprongen doordat mijn voorganger Peter van Maurik ernstig ziek in het ziekenhuis lag en mij – logischerwijs - niet kon inwerken. In mijn vorige functie als commandant van het logistiek bataljon was ik ook eindverantwoordelijke maar had ik toch veel houvast in het werk; er zijn procedures, voorschriften et cetera en je hebt altijd collega’s om je heen waar je te rade kunt gaan. In dit werk sta je er, als boegbeeld van de vereniging, soms letterlijk alleen voor.

Ik moet daarnaast vaak en duidelijker publiekelijk mijn mening geven dan ik ooit als militair kon en mocht en daarmee geef ik een mening namens duizenden (oud-)marineofficieren.
Maar veel gebeurt ook onzichtbaar, achter de schermen, zoals het praten met en adviseren van Kamerleden, het bemiddelen in persoonlijke zaken, het onderhandelen over arbeidsvoorwaarden en een modern sociaal beleidskader. Het is, kortom, een zeer veelzijdige functie.’

Hoe is de relatie tussen de KVMO en CZSK?

‘De belangen van de marineleiding en van de KVMO lopen natuurlijk overwegend parallel, waar het een “voor haar taak berekende zeemacht” betreft. Daarnaast zijn er zaken waarover we als KVMO een andere mening hebben en die draag ik dan ook uit. Ik wil het toch nog een keer nadrukkelijk stellen: de KVMO is een onafhankelijke vereniging. Als voorzitter bepaal ik zelf, gesteund door het hoofdbestuur, waar ik aandacht aan besteed en welke zaken ik over het voetlicht wil brengen. De marineleiding staat over het algemeen positief tegenover deze onafhankelijke rol.’

En de defensieleiding, hoe staat die tegenover de KVMO?

‘Het “wringt” natuurlijk wel eens. Ik heb begin 2010 echt getwijfeld of ik de structurele exploitatietekorten bij Defensie moest aankaarten. Ik heb dat uiteindelijk tóch gedaan en dat is me niet in dank afgenomen door de toenmalige politieke leiding. Dan sta je als voorzitter even in de vuurlinie, maar ik heb destijds doorgezet omdat ik al jarenlang ervoer dat de mensen die de gevechtskracht op en vanuit zee moesten leveren, dit nauwelijks meer konden doen vanwege gebrek aan (letterlijk) alles. Wanneer je als uitgangspunten hanteert “train as you fight” en “prepare for the worst, pray for the best” begrijp ik niet dat de verantwoordelijken bij Defensie deze situatie hebben laten voortduren.’ ➜

'Ik zie het als een natuurlijke taak voor de KVMO om op te komen voor de belangen van veteranen, zowel voor de oude, als voor de jonge veteranen.' Op de foto deelnemers aan de tweede KVMO-Veteranendag, eerder dit jaar.

Hoe is de relatie met de politiek?

'Mijn contacten met de leden van de vaste Kamercommissie voor Defensie zijn goed en open, over het gehele politieke spectrum. Ik ben door mijn status van vrijgestelde niet gehouden aan de positie van de ambtenaar, die moet zwijgen wanneer de politiek aan het woord is. Ik kan publiekelijk dingen zeggen die militairen hoogstens denken of bij de koffie bespreken – en zie dat ook als mijn plicht.

Zo heb ik mij publiekelijk hogelijk verbaasd over het "toneelstuk" dat in de Tweede Kamer op 6 juni jl. werd opgevoerd. De commandanten van de operationele commando's zaten naast de minister van Defensie in de hoorzitting over de Beleidsbrief 'Een kleinere Defensie in een onrustiger wereld' om hun mening over de realiteitszin van de beleidsbrief te geven. Wat hadden de Kamerleden van hen verwacht? Natuurlijk kunnen zij hun minister op dat moment daar niet meer afvallen; zij zijn gehouden aan het primaat van de politiek. Ze kwamen logischerwijs dan ook niet verder dan: "het zal moeilijk worden" en "verder bezuinigen is onmogelijk, maar hetgeen in de Beleidsbrief staat is haalbaar".

Ik ben de Tweede Kamerleden overigens erg dankbaar voor hun initiatief voor een Veteranenwet, toen Defensie daar nog niet aan wilde. Ik ben blij dat inmiddels deze wet in de Tweede Kamer ligt. Verder hoop ik dat de minister van Defensie binnen het kabinet steun krijgt om eindelijk de Ereschuld aan de veteranen in te lossen. Ik voel me hier erg bij betrokken; de aflossing van die Ereschuld laat al veel te lang op zich wachten.
Ik zie het als een natuurlijke taak voor de KVMO om op te komen voor de belangen van veteranen, zowel voor de oude, als voor de jonge veteranen. Het aantal jonge veteranen ten opzichte van de oude veteranen begint geleidelijk aan te verschuiven. We willen en kunnen veel voor veteranen betekenen door onze deelname aan het Veteranenplatform, onze inbreng in het Veteranen-instituut en onze zichtbare aanwezigheid bij de jaarlijkse Nederlandse Veteranendag. Voor onze veteranenleden houdt de KVMO daarnaast tweejaarlijks de KVMO-Veteranendag. Daar komen veel leden naartoe. Zo'n dag voorziet dus in een behoefte en dat geeft mij dan voldoening.'

Prinsjesdag is net geweest, de defensiebegroting is nu formeel bekend. De opgelegde bezuinigingen zijn enorm. Hoe zie je de toekomst van Defensie?

'Minister Hillen heeft bij zijn aantreden in één keer alle lijken uit de kast getrokken met als gevolg dat er nu nog veel zwaarder bezuinigd moet worden, bovenop de op zich al enorme bezuinigingen uit het regeerakkoord. Desondanks ben ik er nog niet gerust op dat we in 2014 het lek boven hebben. In de defensiebegroting van vorig jaar werd het begrip 'Specifiek operationeel gereed stellen' geïntroduceerd. Die specifieke gereedstelling is noodzakelijk door personele tekorten en gebrek aan materieel en oefengelegenheid. Dat is een zorgelijke ontwikkeling. Eenheden hebben een breed takenpakket en moeten dat geregeld beoefenen, omdat niet bekend is waar en hoe een eenheid zal worden ingezet.

Wanneer Defensie zich door de financiële problemen gedwongen ziet alleen nog maar 'specifiek gereed te stellen' loopt de totale inzetbaarheid van de krijgsmacht gevaar. Die achterstand in operationele inzetbaarheid moet worden ingelopen – en dat kost weer geld. Tegelijkertijd met de bezuinigingen zijn vele militairen ingezet op veel plaatsen op de wereld, waarbij de antipiraterijmissie en de missie in Kunduz het meest in het oog springen. Er zijn ook veel kleine en individuele uitzendingen, in voormalig Joegoslavië, Afrika, om er maar enkele te noemen. Dat is ook een kracht van de Nederlandse militair: de individuele uitzending, waarbij in een internationale omgeving snel een plaats moet worden gevonden door professionele inbreng en uitstraling.

Mijn actief dienende leden, de officieren van vloot en mariniers, hebben niets aan geweren zonder munitie of schepen zonder brandstof, of te weinig vaar- en manoefendagen, en de marine heeft niets aan vacatures voor officieren omdat de financiële beloning buiten Defensie stukken beter is.

Ik hoop daarom dat minister Hillen álle financiële lijken heeft gevonden, anders staan we elkaar in 2014 weer aan te kijken en ons af te vragen "hoe is het nu allemaal mogelijk?". Het mag toch niet zo zijn dat we dan, ondanks de rigoureuze ingrepen in de operationele capaciteiten en de vele ontslagen, wéér geen geld hebben voor de 100% vulling van die veel kleinere defensieorganisatie, voor het kleden van militairen bij eerste opkomst, voor munitie in de magazijnen en reservedelen en brandstof, waardoor een deel van de wapensystemen en voertuigen stilstaat. Dáár maak ik mij grote zorgen over. De zinspelingen door het kabinet op nieuwe bezuinigingen nemen die ongerustheid natuurlijk niet weg!'

Wat gaan de forse personele bezuinigingen betekenen voor het individuele KVMO-lid?

'De individuele gevolgen zijn helaas op dit moment nog volstrekt onduidelijk en dit zorgt voor veel onrust en onzekerheid onder het defensiepersoneel. Ik kan wel drie categorieën KVMO-leden bij deze enorme personeelsreductie onderscheiden.

In de eerste plaats de "ouderen", die op reguliere wijze naar hun leeftijdsontslag kunnen gaan of naar hun pensioen. Voor hen zullen de bezuinigingen wat minder directe gevolgen hebben.

Dan de jongeren, die zijn aangesteld als BBT-er of als FPS fase 1 en doorstromen naar fase 2. Die groep jongeren wéét dat zij niet *lifetime* bij Defensie zijn aangesteld en dat zij bij het doorstroommoment naar fase 3 te horen kunnen krijgen dat er geen plek bij Defensie voor hen is. Een

ik hoop dat minister Hillen álle financiële lijken heeft gevonden

goed diploma, naast werkervaring, is voor hen essentieel als zij weer de arbeidsmarkt op moeten. Dat is een van de redenen dat de KVMO zo hamert op de accreditatie van de NLDA. Alleen dan kunnen de VWO-scholieren die de marine vandaag werft, over 10 á 15 jaar met een civiel erkend wetenschappelijk diploma en een schat een levenservaring, met goed fatsoen teruggeleid worden naar de burgermaatschappij.
Defensie wordt grotendeels een doorstroomorganisatie, zei minister Hillen recent al. Dat schept verplichtingen.

De derde categorie KVMO-leden betreft de grote groep mensen die dachten en verwachtten *lifetime* bij Defensie te kunnen blijven en die nu te horen kunnen krijgen: "Er is geen plaats meer voor u in de defensieherberg". Juist voor die categorie is een modern sociaal beleidskader van heel groot belang. Tegelijkertijd, en daar steekt de KVMO ook op in, moet juist deze groep begeleid worden in het accepteren van dat onverwachte ontslag. Ik heb daar de weblog 'Rouwverwerking' over geschreven. De KVMO kan in dit traject, vanuit het ledenbestand van postactieven en elders actieven, een unieke bijdrage leveren: we hebben de mensen met kennis en ervaring om een schouder te bieden maar we hebben ook het netwerk van oud-marineofficieren om hen te helpen bij het vinden van passend werk. De KVMO is daar óók op ingericht.

Maar ik verlies daarbij niet uit het oog, dat de Marine en Defensie zich ook moeten inspannen om de mensen die kunnen en willen blijven, een goed pakket arbeidsvoorwaarden te bieden. Defensie moet wel. In het kader van behoud en om een sterke positie op de arbeidsmarkt te behouden voor de werving van jongeren. Want ondanks de gedwongen ontslagen gaat de karavaan voort en moet Defensie zich blijven versterken met capabele jonge mannen en vrouwen.'

'Tegelijkertijd met de bezuinigingen zijn vele militairen ingezet op veel plaatsen op de wereld, waarbij de anti-piraterijmissie en de missie in Kunduz het meest in het oog springen.'

We keren terug naar de KVMO: hoe zie je de toekomst van de vereniging?

'Als voorzitter is mijn drijfveer de leden van de KVMO op twee terreinen te helpen: met het verschaffen van een goede werkomgeving, met adequaat materieel, en met moderne arbeidsvoorwaarden. Hierbij is van belang dat de KVMO zichtbaar is voor de leden, voor de media en voor de beslissers in en rond de marine, dus ook voor de politiek. De KVMO moet een factor van belang zijn in de besluitvorming. Dat kan alleen wanneer de KVMO-inbreng, of dit nu in de politieke discussie of in de arbeidsvoorwaardendiscussie is, bij voortduring kwalitatief hoogstaand is. Verder ben ik van mening dat de verbinding met andere officierenverenigingen van wezenlijk belang is om een breed gedragen, krachtige inbreng te hebben.

Het huidige KVMO-Strategieplan loopt in 2012 af, het hoofdbestuur gaat in het najaar de strategie voor de periode 2012-2017 opstellen. Deze zal dan in de algemene vergadering van medio 2012 worden voorgelegd aan de leden.
Ik wil natuurlijk niet op een nieuwe strategie vooruitlopen maar er zijn enkele onderwerpen waarvoor ik me sterk maak. Het eerste is de werving en het behoud van leden. De sterke inkrimping van de defensieorganisatie heeft vanzelfsprekend ook gevolgen voor de omvang van het bestand aan officieren van vloot en mariniers en daardoor voor de KVMO. Werving en behoud zijn daarom belangrijker dan ooit – juist om representatief te blijven. We hebben daar als KVMO meerdere communicatiemiddelen voor, zoals *social media*, waaronder *twitter* en het ProDef-netwerk (ons officierennetwerk), een actuele website, weblogs, digitale nieuwsbrieven maar ook het 'oude' medium van het Marineblad. We moeten deze middelen volop benutten bij het werven en behouden van KVMO-leden.
Verder heb ik enkele ankers uitgegooid om de inbreng vanuit de vereniging te versterken. De werkgroep "Krachtige inbreng" is opgericht, die het hoofdbestuur adviseert over professionele onderwerpen. De werkgroep Postactieven doet, anders dan de naam doet vermoeden, al jaren actief mee aan het voorbereiden van beleids- ➜

vraagstukken. De werkgroep Jongeren is actief waar het gaat om activiteiten voor die doelgroep. De groep Elders Actieven van de KVMO is enorm belangrijk op het punt van het ambassadeurschap voor de Koninklijke Marine. Bovendien vormt deze groep een waardevol netwerk voor zowel de Marine als voor de KVMO.
Tenslotte wil ik ook de dienstverlening aan de leden verder uitbreiden, zodat zij nog meer waar voor hun contributie krijgen. Al deze elementen zullen een bestendige plek moeten krijgen in de vereniging.'

Je sprak net over het belang van verbinding met ander officierenverenigingen. Kun je dat toelichten?

'Ik denk in dat verband aan onze zustervereniging, de FVNO | MHB, de Nederlandse Officierenvereniging (NOV), de Koninklijke Vereniging van Eervol Ontslagen Officieren (KVEO) en de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren (KVNRO). We werken als GOV (Gezamenlijke Officieren Verenigingen) al goed samen. Maar ik zie meer mogelijkheden, ook op het gebied van de arbeidsvoorwaarden, onder de vlag van de CMHF. Hier zouden we als officierenverenigingen ons nog meer kunnen profileren. Ik heb bijvoorbeeld de kundige inbreng van de KVEO in de pensioendiscussie binnen de CMHF node gemist.
De CMHF, die onderdeel uitmaakt van de MHP, is voor officieren en hogere burgerambtenaren het beste alternatief . Met die doorverbinding spreken de KVMO-leden mee in de Sociaal Economische Raad en de Stichting van de Arbeid (pensioenakkoord!). Maar ook het opkomen voor de belangen van de midden- en hogere inkomens, strijden tegen verdergaande nivellering zijn zaken die bij de CMHF en de MHP standaard zijn. Dáár zit, wanneer het gaat om collectieve belangenbehartiging, de meerwaarde voor officieren.
Een concreet voorbeeld daarvan is de pensioendiscussie. Binnen deze discussie dreigde in een eerder stadium de rol van de jongeren – het gaat immers ook om hún pensioen – te worden vergeten. Door de KVMO is er binnen de CMHF op aangedrongen dat de positie van de jongeren goed blijft geregeld. Dat standpunt is daardoor ook door de MHP ingebracht bij hun besluitvorming.'
Als ik denk aan een intensivering van de samenwerking tussen officierenverenigingen, zie ik vijf zelfstandige verenigingen voor me, elk relevant en herkenbaar, met eigen bladen als De Reserveofficier, het Marineblad en Carré, die al hun krachten bundelen in een sterke koepel.'

Heb je een meer persoonlijk streven tijdens je voorzitterschap van de KVMO?

'Het contact met de leden wil ik nog verder intensiveren. Ik wil de komende tijd meer werkbezoeken afleggen, meer directe verhalen horen van mijn leden, nog vaker aanwezig zijn bij afdelings- en werkgroepactiviteiten. Want hoeveel communicatiemiddelen we ook tot onze beschikking hebben, het directe, persoonlijke contact met leden is voor mij nog steeds de waardevolste "thermometer".'

CARTOON

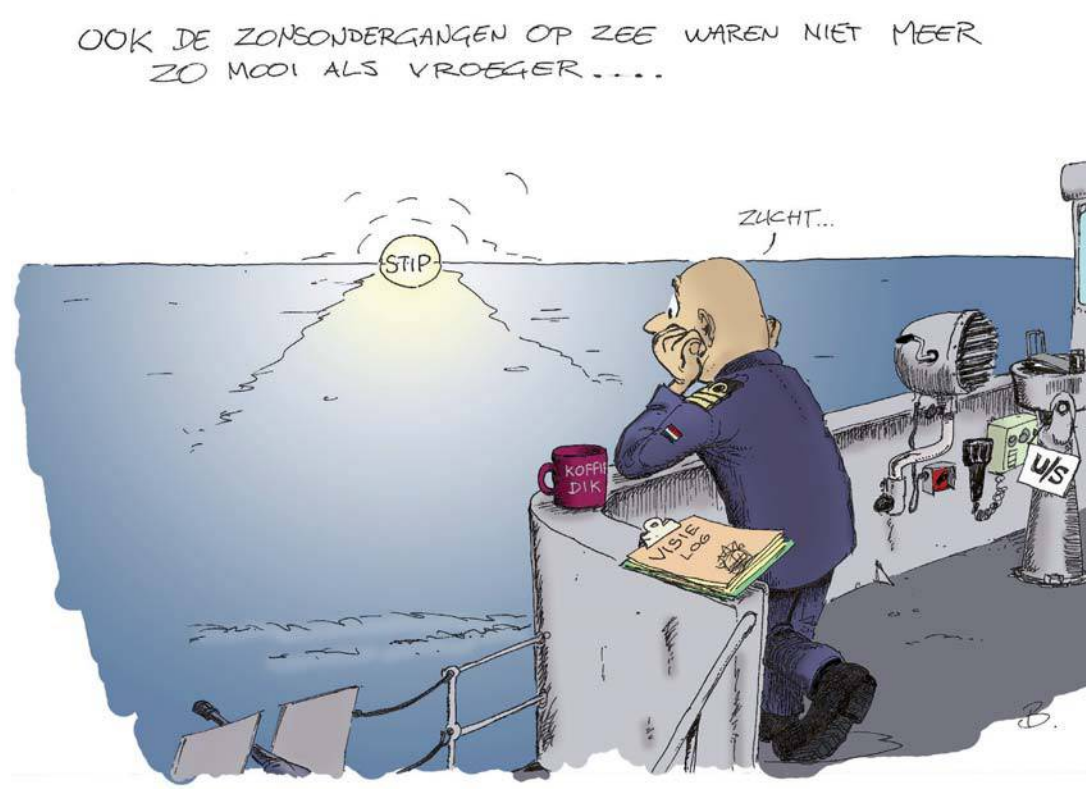

Het artikel 'De ondergang van Hr.Ms. K-16. Treft de commandant enige blaam?' door KTZ KMR R. van Rooijen (Marineblad nr. 5, 2011) heeft geleid tot onderstaande reactie.

De Nederlandse oorlogstactiek voor onderzeeboten was gebaseerd op groepsaanvallen in divisieverband. Een divisie bestond uit drie tot vier boten. Deze divisietactiek werd vanaf 1920 systematisch ontwikkeld om de Japanse invasievloten tegen Nederlands-Indië uit te schakelen.[1] Vanaf 1931-1932 was deze operationeel in Nederlands-Indië.[2] De 'roedel-divisietactiek' was in veel opzichten geavanceerder dan de *latere* Duitse 'Rudeltaktik'.[3] Waarom was er zoveel energie in deze tactiek gestoken? Omdat de onderzeeboot als het hoofdwapen werd beschouwd van de Koninklijke Marine. Dit veranderde in de tweede helft van de jaren 1930. Op de Hoogere Marine Krijgsschool begon de gedachte te domineren dat de kruiser het hoofdwapen moest worden. Men claimde met enkele artilleriescheepen heel Nederlands-Indië (dat zich in grootte uitstrekte van Utrecht tot Kabul) te kunnen verdedigen. De drijvende kracht hierachter was chef van de Marinestaf J.Th. Furstner.[4] Vice-admiraal C.E.L. Helfrich, die eind 1939 was aangetreden als commandant Zeemacht van Nederlands-Indië, moest deze nieuwe kruiserstrategie aan het sceptische Indië opleggen.[5]
Voor de onderzeebootoperaties en roedeltactiek was dit een ramp: de Dornier-vliegboten en oppervlakteschepen verkenden nu primair voor de kruisers. De onderzeeboten moesten nu zelf gaan verkennen. Zij werden daardoor niet meer goeddeels achtergehouden tegen de beslissende invasievloot - vandaar dat eskadercommandant K.W.F.M. Doorman deze in de Slag in de Javazee met kruisers te lijf moest gaan. Ook verkoos de marineleiding het voorwaartse tegenoffensief: de vijand zoveel mogelijk voorwaarts aanvallen.[6]

Dit alles betekende dat de divisietactiek uiteenviel. Daardoor maakte het vrij weinig verschil of de onderzeeboten niet of wel onder bevel waren geplaatst van de Britten (die geen roedeltactiek bezaten), zoals in de Middellandse en de Zuid-Chinese Zee. Van Rooijens artikel over de ondergang van Hr.Ms. K XVI [hierna te noemen: K-16] kan men óók lezen als een interessante `casus', waarin de commandant van de Onderzeeboot Divisie 3, C.A.J. van Well Groeneveld op de K-14, weinig tot geen tactische controle meer had over 'zijn' K-15 en K-16. Daardoor vielen de boten individueel en na elkaar verschillende doelen aan, in plaats van in groepsverband de belangrijkste, de Japanse transportschepen. Het verlies van de K-16 kan dus niet hem worden verweten.
De commandant Zeemacht Helfrich nam persoonlijk het bevel op zich van deze derde onderzeebootdivisie.[7] Na het uitbreken van de Pacificoorlog werd elke boot (later ook van andere divisies) welhaast individueel door hem aangestuurd. Een compleet nieuwe operationele aanpak, waarmee hij nu in feite functies van zijn ondergeschikten vervulde: vóór deze oorlog waren de onderzeeboten geconcentreerd in divisies onder divisiecommandanten, die op hun beurt werden geleid door de flottieljecommandant Onderzeeboten.
Jarman raakte opeens in een 'tactisch vacuüm'. Tot dan had hij een divisie- èn een flottieljecommandant boven zich gehad. Deze commandanten namen zelfstandig beslissingen aan de hand van luchtverkenning en andere inlichtingen, al vielen zij (in beginsel) onder de commandant van het eskader. Een divisie communiceerde zoveel mogelijk via de divisiecommandant, wiens boot ook vele contacten buiten de divisie verzorgde. Alle boten bezaten de destijds unieke Nederlandse uitvinding, de periscoopantenne, waarmee zij op periscoopdiepte varend konden ontvangen en zenden. De antenne viel moeilijk te peilen doordat hij met zeer gering afstandsbereik vlak boven zee met zeer laag vermogen kon zenden.[8] Dit was alleen mogelijk als de divisie niet versnipperd werd.

Omdat Jarman bij Kuching (Borneo) in december 1941 de facto direct ondergeschikt aan Helfrich was, moest hij doorgaans direct naar hem zenden op het hoofdeiland Java, wat groot vermogen vereiste. Deze commandant Zeemacht volgde, zoals gezegd, Furstners nieuwe strategie van het voorwaartse tegenoffensief. De rooskleurige verwachting was dat dit de vijand wel zou doen terugdeinzen.[9]
Er werd betrekkelijk weinig resultaat bereikt tegen grote verliezen. Gedeeltelijk kwam dat doordat in plaats van de grote invasievloten nu ook oorlogsschepen en kleinere konvooien moesten worden aangevallen. En solitair aanvallen betekende grotere risico's omdat de onderzeeboten elkaar niet steunden en omdat alle beschikbare onderzeebootafweer kon worden geconcentreerd op één boot.
De verkenning (door vliegboten) was niet meer bij machte om alle solitaire onderzeeboten te bedienen en naar hun doelen te leiden, wat noodzaakte om ze vanaf Java te leiden met behulp van sterke zenders. Dit alles resulteerde in een vloed van orders en tegenorders en Jarman werd van hot naar her gestuurd. Dat resulteerde weer in druk seinverkeer.
Na de succesvolle aanvallen bij Kuching was de vijand gewaarschuwd.

Onderzeebootspecialisten (zoals een divisiecommandant) weten dan dat de onderzeebootafweer tot het uiterste wordt opgevoerd en nemen tijdelijk hun onderzeeboten terug, gezien het sterk verhoogde risico. De chefstaf van het Eskader, J.J.L. Willinge (een onderzeebootman en later vice-admiraal), wist dat ook en verzocht Helfrich om de K-16 te laten terug trekken. Daarna duurde het veel te lang voor dat deze order tot uitvoering kwam, pas nadat de K-16 was gezonken; een ernstige fout van laatstgenoemde en diens staf waarin geen onderzeebootspecialist aanwezig was.
Het vele seinen was eveneens een klacht van Willinge, maar pas geruime tijd na het zinken van de K-16 kregen de onderzeeboten opdracht om het – door de individuele aansturing uitgelokte - seinen zoveel mogelijk te beperken. Eveneens een fout.
Jarman werd verweten dat hij te veel geseind zou hebben en daardoor mede verantwoordelijk was voor de ondergang van zijn boot. Het staat niet vast dat zijn seinen een reactie, speciaal een nauwkeurige zoekactie, bij de Japanners teweeg heeft gebracht. Zij hadden er bij Kuching ook niet zulke geavanceerde middelen voor als de Huff-Duff van de Britten. De Japanse onderzeeboot I-66 (op 5 mei 1942 omgenummerd in I-166) ontmoette de K-16 toevallig, hetgeen blijkt uit het bij dit stuk behorende aanhangsel. Zo'n ontmoeting had ook kunnen resulteren in het torpederen van de I-66.

Wij kunnen het echter niet met Van Rooijens slotzin eens zijn dat de I-66 dubbel geluk had door de K-16 'met slechts 1 torpedo tot zinken te brengen'. De boven water varende K-16 was zoiets als een torpedoboot met weinig geschut en geen dieptebommen. De korteafstandsaanval was bij meerdere marines gebruikelijk om zeker te zijn van een treffer. Eén (betrouwbare) torpedo was dan voldoende. De K-16 werd op 5 km afstand ontdekt, wat zo'n aanval haalbaar maakte – alleen al bij de veel kleinere Nederlandse boten benodigde die een naderingsmanoeuvre van ruim 3 km.
Genoemde fouten – en in bredere zin de bij de commandant Zeemacht gecentraliseerde operationele inzet van onderzeeboten – hebben de ondergang van Hr.Ms. K-16 veroorzaakt en het is tijd om Jarman te rehabiliteren.

Berichten Japanse Marine
24 December 1941:
60 miles NW of Kuching, Borneo. At daybreak I-65 surfaces and departs her patrol area at flank speed. LtCdr Yoshitome [of sisterhip I 66] prepares likewise to surface to recharge the batteries. While scanning the horizon at 1015, he sights a surfaced fleet type submarine on starboard bow, distance 5,500 yards. It is Dutch K-XVI under LtCdr Louis J. Jarman, victor of IJN destroyer SAGIRI, on its first patrol against Japanese shipping.
I-66 commences a submerged approach. At 1028, Yoshitome fires a single torpedo. K-XVI breaks in two and sinks with all 36 hands at 02-26N, 109-49E.[1]

[1]Different sources suggest no less than three different locations for the area where K-XVI was lost. The data above are taken from I-66's own wartime report.
Bron: SENSUIKAN! HIJMS Submarine I-166: Tabular Record of Movement © 2001-2011 Bob Hackett & Sander Kingsepp

Jarman werd dus ontdekt doordat hij aan de oppervlakte voer. Blijkbaar om zijn batterijen te laden, want de boot had geen snuiver. De boot had wel een periscoopantenne en hoefde dus niet noodzakelijkerwijs op te duiken om te zenden. Uit dit stuk blijkt ook dat Jarman misschien de I-66 had kunnen torpederen, namelijk als Jarman ondergedoken de aan de oppervlakte varende I-66 in het vizier had gekregen. ←

Dr. J. Anten en LTZ 2 KMR ir. H.O. Bussemaker. Dr Anten is als historicus gepromoveerd aan de hand van het proefschrift 'Navalisme nekt onderzeeboot' (2011). Ir. Bussemaker is, samen met dr Ph.M. Bosscher auteur van het boek 'Gelouterd door strijd. De Nederlandse Onderzeedienst tot de val van Java'.

op www.kvmo.nl/2011 kunt u deze reactie incl. voetnoten downloaden

REACTIE OP RAPPORT DE WIJKERSLOOTH

Geweldsmonopolie bij zeeroverijbestrijding en de positie van de kapitein

In december 2010 verscheen het advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) 'Piraterijbestrijding op zee'. In haar Conclusies en Aanbevelingen geeft de Raad ondermeer aan dat de Nederlandse regering zou moeten overwegen om in bijzondere gevallen toe te staan dat voor een zeer kwetsbaar schip, onder strikte voorwaarden, gewapende particuliere beveiligers (PSC's[1]) ingezet kunnen worden, als afschrikking tegen piraten.

Na de kabinetsreactie op het AIV-advies werd een commissie onder voorzitterschap van prof.mr. J.L. de Wijkerslooth gevraagd te adviseren over de mogelijkheid en wenselijkheid van de inzet van PSC's op koopvaardijschepen onder Nederlandse vlag. Op basis van dit advies zal de regering vervolgens een standpunt bepalen. Na een uitstel van twee maanden werd het rapport op 1 september j.l. in bescheiden kring[2] op het ministerie van Veiligheid en Justitie gepresenteerd. Interessant is, dat enkele dagen voor het verschijnen van het rapport De Wijkerslooth een ander rapport verscheen, in opdracht van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie onder de naam: 'De inzet van private beveiligingsorganisaties bij beveiliging van Nederlandse koopvaardijschepen tegen piraterij vanuit internationaal perspectief'. De aanpak van zeeroverij met PSC's wordt daarmee ook internationaal belicht.

De Blue Marlin van Dockwise met het platform Thunder Horse zou een gewild doel zijn voor Somalische kapers. Dockwise dreigt haar gehele vloot onder buitenlandse vlag te zullen brengen, als de regering de reders nog langer laat wachten op adequate beveiligingsmaatregelen tegen zeeroverij. (foto Dockwise)

Onderstaand een eerste indruk van beide rapporten vanuit de optiek van de gezagvoerder. Het is niet uitgesloten dat andere spelers in de maritieme sector wellicht andere accenten zullen leggen.

Rapport De Wijkerslooth

De opdracht[3] aan de commissie De Wijkerslooth vermeldt onder andere dat voor het verkrijgen van de benodigde inzichten en het toetsen van haar aanbevelingen zij gemachtigd is om informatie te vergaren en te rade te gaan bij derden, die daarover beschikken. Verrassend was dan ook dat noch de Redersvereniging, noch Nautilus[4], noch de Kapiteinsvereniging als belangrijke spelers in dit veld, zijn geraadpleegd. Of andere partijen of personen uit de maritieme sector zijn benaderd, is niet bekend. Het rapport stelt, dat in beginsel private beveiligers zouden kunnen worden ingeschakeld, mits aan een aantal voorwaarden is voldaan. Er is een vorm van regulering en toezicht nodig. Dat vereist ingrijpende wijzigingen van de nationale regelgeving, maar ook niet vrijblijvende internationale arrangementen. De overheid zou niet moeten toelaten, dat rederijen zelf contracten aangaan met PSC's.[5] Zij zou zelf de plicht moeten hebben om te zorgen voor voldoende niveau van beveiliging tegen zeeroverij. Zeer kwetsbare transporten krijgen bescherming, maar dit verdient uitbreiding. De daarvoor benodigde capaciteit zou moeten komen uit de staande militaire organisatie, indien nodig uitgebreid met capaciteit van buiten, zoals reservisten of door inlening van hoogstaande PSC's, die dan tijdelijk opereren onder de paraplu van Defensie. Als het nodig is, dienen de rederijen bij te dragen aan de financiering van de benodigde capaciteit. De commissie noemt twee opties:

1. Rechtstreekse overheidsbescherming
2. Eigen zorg

Eerste optie

In optie 1 gaat de commissie ervan uit dat de overheid een aanvaardbaar geacht niveau van beveiliging biedt. Het is rederijen

niet toegestaan om daarbuiten met inzet van PSC's nadere bescherming te zoeken. Het aan de overheid voorbehouden van gewapende bijstand heeft het voordeel dat dit binnen de bestaande operationele, procedurele en wettelijke kaders eenvoudig is te verwezenlijken. Gewapende bescherming wordt geheel georganiseerd, ondersteund en geleid door het defensieapparaat. Dat geeft de mogelijkheid om bij een confrontatie met piraten te steunen op een professionele walorganisatie van Defensie.
Daarbij kan op verschillende geweldniveaus worden geopereerd en wordt gezorgd voor voldoende 'escalatiedominantie' als voorwaarde voor een preventieve werking. Het biedt ook goede mogelijkheden voor verslaglegging en onderzoek. Ten slotte wordt in het rapport gesteld, dat bij conflictsituaties met piraten de verantwoordelijkheid van de kapitein van het koopvaardijschip overgaat naar de militaire commandant van het beveiligingsteam. Dit heeft betekenis voor de aansprakelijkheid van de eerste, aldus optie 1. Deze stelling is van groot belang voor de gezagvoerder.[6]
De gezagvoerder is aan boord verantwoordelijk voor de handhaving van de wet.[7] De gezagvoerder vertegenwoordigt ook zijn

de Redersvereniging, noch Nautilus, noch de Kapiteinsvereniging zijn, als belangrijke spelers in dit veld, geraadpleegd

rederij. Zijn schip komt in uithoeken in de wereld, waar het soms moeilijk is, die taken naar behoren uit te voeren. Veiligheid van schip, opvarenden en lading zijn zijn eerste prioriteit. Soms moet hij beslissingen nemen, waartoe hij geen deskundigheid bezit (zoals bij gebruik van wapens ter verdediging tegen piraten) en daarvoor ook geen verantwoordelijkheid zou mogen dragen. Het is verheugend, dat het rapport onverhuld uitspreekt, dat de verantwoordelijkheid overgaat naar de militaire commandant.
Hoe de aansprakelijkheid in civielrechtelijke en strafrechtelijke zin is geregeld, kan hier niet worden overzien. Dat blijft voor de kapitein nog een te beantwoorden vraag. Wapengeweld aan boord van een koopvaardijschip wordt door Nederlandse gezagvoerders in principe niet voorgestaan. Indien er geen andere keuze blijkt, om de veiligheid te garanderen, wil men ook zekerheid dat het goed afloopt. Bij een gewapend conflict met gewelddadige kapers is het er op of er onder. Is men niet opgewassen tegen de niets ontziende criminelen, dan volgt een zorgelijke afloop.
Voorbeelden daarvan zijn bekend. Het rapport De Wijkerslooth spreekt van beveiliging met een back-up van de walorganisatie. Het is van essentieel belang, dat een beveiligingsteam zich in alle opzichten gesteund weet door de Nederlandse overheid. Deze 'massa' missen civiele PSC's die niet onder de paraplu van de overheid opereren.

Tweede optie

Optie 2 moet rederijen, door inhuur van gewapende particuliere beveiligers, de mogelijkheid bieden zelf te voorkomen dat hun schepen slachtoffer worden van zeeroof. De Nederlandse overheid moet dan door middel van regulering en toezicht zorgen voor voldoende waarborgen. Deze optie moet een rederij meer flexibiliteit geven bij het accepteren van lading of het aannemen van opdrachten. Het primaire oogmerk van de in te huren beveiligers moet afschrikking zijn. De commissie denkt daarbij aan het

Internationaal opererende reders hebben behoefte aan legalisering van beschermingsmaatregelen.

voeren van lichte vuurwapens en, indien noodzakelijk, het vuren van waarschuwingsschoten. Indien het uitloopt op een conflict, zal iedere actie gericht zijn op het afwenden van een aanval. De commissie beoogt maximaal effect bij minimaal geweld. Hiertoe zal de wet- en regelgeving moeten worden aangepast.
De vraag is dan wel, hoe toezicht op naleving moet worden uitgeoefend. Ook hier komt weer de aansprakelijkheid van de gezagvoerder naar voren. Het rapport zegt: daarover:
'Als uitgangspunt in deze optie geldt steeds dat de volledige civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid bij de kapitein berust, die als juridisch leidinggevende moet worden aangemerkt (en in het verlengde daarvan zijn reder) over alles wat aan boord gebeurt, dus mede over wat de particuliere beveiligers doen en nalaten. Tevens is de kapitein, afhankelijk van de precieze afspraken met de ingehuurde partij, mogelijk aansprakelijk voor het vervoer en bezit van (zwaardere) wapens bij het aan boord brengen en van boord halen ervan door particulieren, met inachtneming van wat de betrokken kuststaten daarover bepaald hebben'.
Deze passage is voor de kapitein weinig geruststellend. Hij wil niet en hij mag niet aansprakelijk worden gesteld voor zaken, waartoe hem de kennis ontbreekt.

Rapport Knoops

De Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, onder voorzitterschap van prof. mr. P. van Vollenhoven, levert met een studie door prof. mr. G.J.A. Knoops vanuit internationaal perspectief een bijdrage aan de discussie. Uitgangspunt is de behoefte van de internationaal opererende reders aan legalisering van beschermingsmaatregelen. De studie stelt twee onderzoeksvragen:
Laat het internationaal recht toe dat in specifieke gevallen van zeeroverij het geweldsmonopolie van de overheid kan worden doorbroken en zo ja, op welke juridische grondslag?
Indien de geweldsmonopolie onder omstandigheden doorbroken kan worden en gedelegeerd aan PSC's, geldt deze doorwerking dan a fortiori ook voor wat betreft de 'gelijkheid der wapenen'?

Onderzoeksvraag 1. Vanuit internationaal mensenrechtelijk perspectief moet worden vastgesteld dat aan de Nederlandse Staat een rol is toebedeeld om haar onderdanen en daarmee dus ook de bemanningsleden van koopvaardijschepen onder Nederlandse vlag die door risicogebieden varen, adequate bescherming te bieden. →

Zodra de Staat concrete aanwijzingen heeft dat haar onderdanen worden bedreigd, is het van belang dat zij de juiste preventieve maatregelen neemt ter bescherming. Verder wordt vastgesteld dat Staten zich niet kunnen onttrekken aan de geldende internationaal rechtelijke verplichtingen door staatstaken (zoals bescherming van het recht op leven) op private personen of organisaties af te wentelen. In beginsel is het geweldsmonopolie voorbehouden aan de overheid. Gezien de huidige situatie binnen het ministerie van Defensie, waarbij gebrek aan voldoende middelen lijkt te bestaan om reders de nodige veiligheid te bieden[8], zou doorbreking van het geweldsmonopolie moeten kunnen worden toegestaan. De Nederlandse Staat dient een afweging te maken tussen behoud van het geweldsmonopolie enerzijds en doorbreking daarvan wanneer bedoelde overheidstaak niet effectief kan worden ingevuld, anderzijds. Een argument ter doorbreking van het geweldsmonopolie kan gevonden worden binnen de rationale van het (natuur)recht op zelfverdediging. Mensenrechtelijke verdragen, zoals het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) bieden voldoende aangrijpingspunten om het recht op zelfverdediging tegen zeeroverij te rechtvaardigen.[9]

Onderzoeksvraag 2. Op basis van jurisprudentie kan worden gesteld dat de Staat verplichtingen heeft ten aanzien van reders met schepen onder Nederlandse vlag. Zij heeft de verplichting de veiligheid en het recht op leven van de bemanningsleden te garanderen. Is zij niet in staat deze taak zelf voldoende in te vullen, dan zou zij kunnen overwegen om het geweldsmonopolie over te dragen aan derden. Reders zouden dan in staat moeten worden gesteld om zelf het zelfverdedigingsrecht te realiseren.

Wanneer PSC's, onder voorwaarden, op gelijke wijze worden uitgerust als militaire beveiligers, kan daadwerkelijk effectieve bescherming worden geboden aan schepen onder Nederlandse vlag. Pas dan kan gezegd worden dat de Staat de positieve verplichting om de veiligheid en het recht op leven te garanderen, daadwerkelijk nakomt. Noch uit rechtspraak, noch uit rechtsliteratuur volgt een bevestigend antwoord, maar ook geen ontkenning op de vraag, of is toegestaan dat PSC's zouden mogen beschikken over soortgelijke wapens en uitrusting, als de overheid in dat geval zou gebruiken. Volgens de studie moet dan een gedragscode worden opgesteld waaraan de PSC's dienen te voldoen. Met andere woorden, een PSC zou enkel mogen handelen onder de voorwaarden waarop thans marinierseenheden worden ingezet. Aangezien de verantwoordelijkheid bij de overheid blijft, zal tevens een instrument moeten worden ontwikkeld om achteraf het handelen controleerbaar te maken en een protocol om onafhankelijk en adequaat onderzoek mogelijk te maken nadat geweld is toegepast, teneinde te toetsen of is voldaan aan de proportionaliteitsvereiste.

Voor de gezagvoerder is het verheugend dat zo voldoende weten regelgeving hem kan steunen bij de verdediging tegen van buiten komend onheil. Indien de overheid bij gebrek aan capaciteit het geweldsmonopolie aan een PSC delegeert, lijkt dat een stap in de goede richting. Juist omdat de studie spreekt over een duidelijk afgebakend protocol voor een PSC en dezelfde voorwaarden als die gelden voor een VPD[10] van het Korps Mariniers. En dat alles onder de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid. Dat een rapportage-, onderzoeks- en controlemechanisme daarbij onmisbaar zijn is evident.

Toch blijft ook hier de vraag, in hoeverre de praktijkuitvoering de voorstellen kan dekken. Blijft er een restaansprakelijkheid voor de kapitein? Is het de kapitein, die de rapportage moet gaan uitvoeren? Daartoe zal hij dan toch eerst heldere instructies moeten krijgen, ja misschien zelfs opgeleid moeten worden. De praktijk zal dat later moeten uitwijzen.

Conclusie

Vooralsnog liggen nu twee studies voor, die de materie diepgaand belichten. Een punt van zorg is dat de dreiging van de huidige zeeroverij dermate vormen heeft aangenomen, dat snelle maatregelen geboden zijn. Na instemming door de regering met (een deel van) de aanbevelingen zullen uitwerking en implementatie nog geruime tijd vergen. Die tijd is er niet.

In theorie klinkt een proportionaliteitsbeginsel mooi, maar hoe werkt dat in de praktijk van een koopvaardijschip *en route*? Duidelijk is dat kapers op de Noord Indische Oceaan en aangrenzende wateren inventief zijn, voortdurend nieuwe strategieën bedenken en buitengewoon gewelddadig zijn. Voor een koopvaardijschip, dat maandenlang onderweg is over de wereldzeeën en havens aandoet van landen, waarvan de regelgeving niet altijd even soepel is als we zouden willen, vereist dat een planning en logistiek van vele weken vooruit. Hoe moet daar invulling aan worden gegeven?

Het probleem van tekort aan beveiligingspersoneel lijkt eenvoudig op te lossen. In de komende tijd moeten vele vakbekwame militairen Defensie al dan niet gedwongen verlaten. Al dan niet binnen een sociaal beleidskader. Zou misschien overwogen kunnen worden of hier in een combinatie van uitstroomvoorwaarden een efficiënte oplossing gevonden kan worden voor de vulling van een pool van beveiligers? ←

H.A. L'Honoré Naber is bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij, directeur van het adviesbureau Safer Seas Consultancy en oud-hoofd Koopvaardijzaken van de Marinestaf.

Noten

[1] Private Security Company.
[2] De belangrijkste maritieme spelers (waaronder o.a. de Kapiteinsvereniging) waren niet uitgenodigd.
[3] Staatscourant 11464, 29 juni 2011.
[4] Werknemers in de Zeevaart.
[5] Interessant is, dat het rapport De Wijkerslooth spreekt van PMC's "Private *Military* Companies", terwijl in het AIV-rapport wordt gesproken van PSC's. De woorden "private" en "military" lijken voor Nederlandse krijgsmachtbegrippen in dit verband tegenstrijdig. Of wordt met deze term gezinspeeld op inhuur of inlening van hoog gekwalificeerde PSC's door Defensie?
[6] Zie ook Marineblad nummer 1, februari 2011 blz. 16: "Criminalisering van scheepsbemanning".
[7] Het rapport spreekt van: de kapitein als juridisch leidinggevende en eindverantwoordelijke.
[8] Volgens het rapport zijn in de afgelopen jaren in totaal zo'n 250 bijstandsaanvragen van Nederlandse reders ingediend bij de overheid, waarvan een deel om formele redenen werd afgewezen, maar een groot aantal vanwege capaciteitsgebrek, ondanks dat veel van deze gevallen voldeden aan de criteria voor bescherming.
De minister van Defensie heeft aangegeven dat de krijgsmacht niet beschikt over een 'onuitputtelijke materiele-, personen- en logistieke capaciteit'. Hierdoor is het aantal beschikbare militaire beveiligingsteams voor de inzet aan boord van koopvaardijschepen tegen piraterij beperkt.
[9] EVRM artikel 2 lid 2-a.
[10] Vessel Protection Detachement.

REACTIE OP RAPPORT DE WIJKERSLOOTH

Een rapport met betekenis

Op 1 september presenteerde de Adviescommissie gewapende particuliere beveiliging tegen piraterij, de commissie 'De Wijkerslooth', haar rapport over noodzaak, mogelijkheid en wenselijkheid van private *Vessel Protection Detachments* (VPD's) aan de regering Rutte. Het rapport werd met relatieve rust in de media ontvangen.

Omslag van het rapport van de adviescommissie De Wijkerslooth.

Een vreemde rust, in een tijd waarin elke beweging op de beurs tot grootse beschouwingen blijkt te leiden. Maar de veiligheid van internationale handel trok maar weinig aandacht van de media. Dat is opmerkelijk en ook wel vreemd, want het is vooral met handel dat Nederland zijn geld verdient en de regering dus haar belastinginkomsten krijgt. Ook vanuit de academische wereld was er weinig reactie en dat is nog vreemder, want de commissie zet op subtiele wijze twee controversiële politieke zaken op de agenda. Zoals u in dit artikel kunt lezen geeft de commissie een voorzet voor een complexe internationaal rechterlijke discussie waar menig academisch commentator een mening over zou moeten hebben.

Aanpak piraterij

Het rapport analyseert allereerst de toestand rondom de bestrijding van piraterij en concludeert dat deze tekortschiet. De commissie onderkent wel dat de inzet van marineschepen aanzienlijk is en dat de complexiteit van de bestrijding (waaronder de reactie van de piraten op tegenmaatregelen en de wanordelijke staatsrechtelijkheid in bepaalde regio's) een proces van lange adem is. Zij waarschuwt zelfs dat snelle oplossingen niet voor handen zijn. Hiermee waarschuwt de commissie impliciet om niet in de valkuil van 'westerse' wederopbouwoplossingen te stappen.
Tegelijkertijd maakt de commissie duidelijk dat het bestrijden van de symptomen op zee alleen geen oplossing kan zijn.
Het rapport stelt dat voor een goede aanpak een goed diplomatiek, economisch, humanitair en militair plan vereist is, maar zeker ook geduld en doorzettingsvermogen in de regio. Een correcte constatering, die veel marinemensen zal aanspreken en bevestigt wat maritieme specialisten al enige tijd beargumenteren. Maar in zekere zin is het ook een wat naïeve suggestie, omdat het ontwikkelen van dit soort integrale plannen, met voldoende internationale afstemming en ingebouwd geduld, niet echt herkenbaar zijn geweest in de afgelopen jaren. Dat maakt de waarde van het rapport echter niet minder.
Het beschrijft een aantal aanvullende mogelijkheden, waaronder de private VPD's maar ook het verstoren van de commerciële en logistieke basis van piraten, die kunnen bijdragen aan inperking van dit groeiende probleem. De commissie merkt daarbij direct op dat daarbij lastige juridische problemen in de weg liggen. Dit kan echter geen reden zijn om het niet te onderzoeken.

Ondertussen komt piraterij niet alleen nabij Somalië voor maar ontwikkelt het zich ook in West-Afrika en nabij Zuid-Amerika. En sinds dit jaar neemt piraterij ook weer toe nabij de Straat van Malakka. Het blijft een lucratieve business die, bij toenemende handelsstromen over zee en meer schaarste aan grondstoffen, impulsen genoeg heeft om te blijven groeien. En daarmee groeit ook de economische schade, vooral voor handelsnaties zoals Nederland.

Politieke waarschuwingen

Voor de langere termijndenkers zet de commissie echter twee politieke waarschuwingen op de agenda. De eerste is het meest eenvoudig: de commissie levert indirect commentaar op de schamele financiële toestand van Defensie. De redenatie van de commissie is eenvoudig. Als de regering een 'geweldsmonopolie' claimt, en weinig politici zullen dit ter discussie willen stellen, dan heeft zij dus ook een zorgplicht richting zij die van inzet van dat monopolie afhankelijk zijn.
En als je een zorgplicht hebt moet de staat deze dus ook afdoende invullen. In het geval van piraterij is de vraag of die afdoende is, volgens de commissie, niet overtuigend genoeg beantwoord. Hoewel de regering bezig is met meer inzet tegen piraterij, de OPV's toch maar niet zijn geschrapt en er meer VPD's beschikbaar komen, is volgens de commissie toch twijfel mogelijk of dit wel voldoende invulling van die zorgplicht is. Die twijfel wordt manifester als de piraterij in meerdere gebieden een probleem wordt en de totale capaciteit van de krijgsmacht zeker tekort zal schieten. De commissie stelt dan ook dat als capaciteit een probleem is, de oplossing gezocht moet worden in meer capaciteit.

De commissie stopt vervolgens met haar betoog door geen commentaar te geven op de hoogte van de defensiebegroting, maar het probleem ligt nu wel op tafel. De suggestie om in dat geval, via de →

'Als de regering een 'geweldsmonopolie' claimt, en weinig politici zullen dit ter discussie willen stellen, dan heeft zij dus ook een zorgplicht richting zij die van inzet van dat monopolie afhankelijk zijn.'

overheid VPD's in te huren, is een poging dit probleem op te lossen. Wel een vreemde poging, zoals minister van Defensie Hans Hillen dezelfde avond (i.e. 1 september) nog in het programma Nieuwsuur probeerde duidelijk te maken. Aan de ene kant moet hij bezuinigen op beschikbare capaciteit, terwijl hij aan de andere kant geld moet vrijmaken om het vervolgens privaat weer in te huren. Dat wringt natuurlijk en dat had de commissie ook wel door.
Door de financiële vraag buiten haar opdracht te beschouwen, en dat haarfijn te vermelden, stelt de commissie heel subtiel de vraag natuurlijk wel. Ik zal niet speculeren over de reden van deze opmerking 'via de band'. Ze staat er en dat is helder genoeg. Voor de goede lezer staat er dat in dit concrete geval de overheid in haar plicht tekortschiet en dat financiële krapte geen goed argument is. Daarmee zegt de commissie de politiek de wacht aan.
Het is een politieke keuze om economische risico's te lopen door teveel te bezuinigen op een traditionele overheidstaak. En aangezien onze grootste problemen nu economisch van aard zijn - wie betaalt anders de pensioenen of zorg of onderwijs? - lijkt mij dit een vrij ernstige waarschuwing.
De minister van Defensie krijgt volgens mij steun voor zijn streven de grabbeltonhouding van de politiek ten aanzien van Defensie een halt toe te roepen.

Welk monopolie van de staat?

De tweede waarschuwing is nog opmerkelijker en volgt ook uit de argumentatie dat zorgplicht volgt uit de politieke claim dat het geweldsmonopolie bij de staat moet liggen. Hoewel wij dat beginsel in Nederland met zijn allen stevig omarmen is het goed om te realiseren dat zo'n geweldsmonopolie geen natuurlijke wetmatigheid is. Het is slechts een wetmatigheid omdat wij daar allen belang bij hebben en dat vervolgens zo hebben afgesproken. Organisaties die er geen belang bij hebben overtreden deze wetmatigheid dus ook. Ik hoef u als voorbeeld slechts te wijzen op het gedrag van de Janjaweed in oostelijk Afrika of drugsbendes in het noorden van Mexico. Dat, mede daardoor, op vele plekken in de wereld het inhuren van private militaire bedrijven tot een jaaromzet van vele miljarden dollars en euro's heeft geleid is ook een aanwijzing dat dit monopolie pragmatische grenzen heeft. Het is daarbij interessant dat inhuur niet alleen gebeurt door overheden maar ook door internationale bedrijven en zelfs NGO's.
Aan deze pragmatische afwijkingen van het beginsel van een 'geweldsmonopolie' voegt de commissie nu een principieel argument toe: als de overheid, in deze de politieke macht, het geweldsmonopolie wenst te behouden dan dient zij de daaruit volgende zorgplicht voor bescherming voldoende in te vullen. Dit *statement* is helder en leidt vervolgens in het rapport tot de genoemde financiële discussie, uitbreiding van capaciteit en de adviezen over eventuele private VPD's.
Maar de stelling is, omgekeerd, ook waar en dat is waar de politieke angel zit. Als de overheid haar zorgplicht voor bescherming onvoldoende invult dan verliest haar claim op het geweldsmonopolie aan waarde. De commissie gaat op deze omkeerbare redenatie niet in, hoewel zij in de ondersteunende metafoor over politie-inzet, wel aangeeft dat de overheid enige ruimte mag claimen tussen voldoende en perfecte bescherming. Perfecte bescherming is zowel onhaalbaar als onbetaalbaar. Maar het *statement* is gemaakt want als belanghebbenden een vorm van bescherming als onvoldoende beschouwen dan kunnen zij daarmee dus het geweldsmonopolie ter discussie stellen.

Heldere keuze

Daarmee heeft de commissie de regering een dienst bewezen. Deze keuze is niet aan de uitvoerende macht maar aan de wetgevende. Het probleem kan dus ook niet ambtelijk worden opgelost. Het ligt nu waar het moet liggen, bij de politiek in de Tweede Kamer. De keuze is helder: of je vindt het geweldsmonopolie en de daaruit volgende zorgplicht voor economische veiligheid van voldoende belang en stelt vervolgens voldoende financiële middelen ter beschikking, of je geeft te weinig financiële middelen en brengt daarmee de grondslag voor het geweldsmonopolie van de staat in gevaar. Meer smaken geeft de commissie niet.

Het rapport is simpel gezegd een mooi voorbeeld van 'wie betaalt bepaalt of wie bepaalt moet ook betalen'. Ongetwijfeld volgt nog een debat en dat is niet onbelangrijk voor een land dat internationaal recht zo hoog in het vandaal draagt. Lichtzinnige besluiten zouden de logica van een internationaal strafhof in Den Haag kunnen ondergraven. Je kunt niet het een zeggen en het ander doen, zelfs in een land met een lange traditie van het samen optrekken van 'koopman en dominee'. Het ongecontroleerd uitbreiden van private militaire bedrijven is potentieel voor bepaalde politieke stromingen een gemene 'doos van Pandora'. De commissie stelt hen impliciet nog eens de vraag over de wenselijkheid van het openen van de deksel. Samenvattend een rapport met grote betekenis, dunkt mij. ←

KLTZ P.J. van Maurik, KVMO-lid met strategische en historische interesse.

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, directeur van 'Instituut Clingendael', redacteur van Vrij Nederland en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

In de vakantie loop ik één op vier. Er gingen deze zomer twaalf boeken mee, waarvan negen literatuur en drie die iets met mijn werk te maken hebben. Meestal gaat het bij die laatste categorie om boeken die al een tijdje lagen te wachten.

Moesson

De dikste ervan was 'Monsoon' van Robert Kaplan. Ik denk bij de meeste lezers bekend, als reisverslag en studie van de breedvoerig opgebouwde stelling dat de Indische Oceaan het strategisch scharnierpunt wordt in de internationale politiek van de 21ste eeuw.
De bewijselementen liggen voor het oprapen. Vruchtbare en landbouwrijke stukken van Afrika worden een prooi van vermogende, maar klimatologisch slecht bedeelde en dus voedselarme Arabische staten in het noordelijk bekken. Opkomende economische grootmachten als India en China zullen in de grondstoffen van Afrika geïnteresseerd raken. Het oliearme China kijkt naar het Midden Oosten als energiepartner en zoekt veilige havens en handelsroutes richting Europa. Falende staten in de Hoorn van Afrika en Jemen bedreigen via piraterij de scheepvaart in de Arabische Zee. Strategische rivaliteit tussen India en China, maar ook tussen China en de VS (vijfde vloot) zal de militaire betekenis van de oceaan nog doen toenemen.

Ik bedacht me tijdens de regenachtige zomer, veel te lezen dus, dat het strategisch belang van de Indische Oceaan na de zogeheten Arabische Lente in feite alleen nog maar nog verder is gegroeid. Vooral de ongewisse toekomst van Egypte speelt daarbij een sleutelrol. De toegenomen spanning tussen Egypte en Israël heeft de kans op confrontaties tussen Israël en Iraanse marine in de Rode Zee vergroot. Het laatste land test de Egyptische tolerantie van de doorvaart door het Suezkanaal en de mogelijkheid om Libanon en Syrië via de Middellandse Zee te steunen. Dit opdringen is voor Israël onacceptabel en leidt tot Israëlische patrouilles in de Rode Zee. Voor de Amerikaanse vijfde vloot extra reden om waakzaam te blijven bij de toegang/ uitgang van de Perzische Golf. Alles bijeen genoeg argumenten om de stelling van Kaplan, dat de Indische Oceaan het theater van de 21ste eeuw is, als aannemelijk te beschouwen. Maar er zijn ook argumenten die deze ontwikkeling kunnen afzwakken of zelfs voorkomen.

de noodzaak om handelsroutes tegen piraterij te beschermen is een gedeeld westers-Chinees-Indiaas belang

De eerlijkheid gebiedt overigens te zeggen dat Kaplan ten minste een daarvan zelf ook voor mogelijk houdt. De noodzaak om handelsroutes tegen piraterij te beschermen is geen splijtzwam maar een gedeeld westers-Chinees-Indiaas belang. Waarom zou dat niet tot samenwerking in plaats van rivaliteit kunnen leiden, ja waarom zou zelfs Iran in dit opzicht niet als schaduwpartner kunnen fungeren?
Daarnaast kan de vraag opgeworpen worden of, en wanneer, China in staat is om de 'strijd' met de Amerikaanse en Indiase vloot op deze oceaan aan te gaan. Voorlopig ziet dat er niet naar uit. Het eerste Chinese vliegkampeskader zal niet voor 2020 volledig operationeel zijn en de eerste krachtmeting zal niet in de Indische Oceaan maar in de Zuid-Chinese Zee plaats vinden. Nu landen als Vietnam zelfs nog liever de Amerikaanse dan de Chinese vlag in die wateren zien wapperen, is de Indische Oceaan nog ver weg.
De zee blijft het eeuwige voordeel houden dat hij vrij toegankelijk is. Dat maakt de mogelijkheid tot machtsprojectie en crisisbeheersing door middel van vlootverplaatsing groter dan met landstrijdkrachten. Maar hoe zal deze vergelijking zich ontwikkelen in het tijdperk van *global reach* met lucht- en ruimtemiddelen en wanneer ook cybercapaciteit de strategische balans verder 'deterritorialiseert'? Tijd, bereikbaarheid, 'opstomen' van vlooteenheden en fysieke *show of force* zullen altijd belangrijk zijn, maar minder dan tot nu toe.
Het wereldbeeld van Kaplan zou nog verder kunnen kantelen, letterlijk haast, als door klimaatverandering alternatieve zeeroutes via de arctische wateren zouden ontstaan tussen Noordoost-Azië en West-Europa. Korter, rustiger, en weinig zeerovers daar. Toekomstbeelden, uit ecologisch oogpunt discutabel uiteraard, maar eenmaal een feit zou een noordelijke passage het belang van de Indische Oceaan relativeren.

Toen ik 'Monsoon' uit had sloeg ik een krant open en las dat een Chinese tycoon belangstelling had voor de aankoop van een stuk IJsland. Ik werd er niet ongerust van, maar het volgende boek van Kaplan zou wel eens over de Noordpool kunnen gaan.

Oproep voor Culturele Fitness

In het voorwoord van Geert Hofstede's 'Culture's Consequences second edition'[1] zegt de inmiddels met emeritaat zijnde professor: 'De overleving van de mens zal ook in grote mate afhangen van zijn vermogen om anders te denken en omgaan met elkaar. Internationalisering en globalisering veronderstellen ook dat men begrip heeft van elkaars gedrag. Een beter begrip van de vaak onzichtbare culturele verschillen is noodzakelijk voor politici, voor organisaties, instituties en de gewone man.'

'Culture is more often a source of conflict than of synergy. Cultural differences are a nuisance at best and often a disaster.'

Prof. Geert Hofstede, Emeritus Professor, Universiteit Maastricht

In discussies over de resultaten en aanbevelingen van zijn onderzoek bespeur je medestanders en tegenstanders. Publiek dat internationaal geschoold is en/of internationale ervaringen bezit, heeft weinig moeite met de aanbevelingen van Hofstede.

Een praktisch voorbeeld: 'When negotiating in Western countries, the objective is to work towards a target of mutual understanding and agreement and shake hands when the agreement is reached - a cultural signal of the end of negotiations and the start of working together.'

Of: 'In the Middle Eastern countries much negotiation takes place leading into the agreement signified by shaking hands. However, the deal is not complete in the Middle Eastern culture. In fact, it is a cultural signal that serious negotiation are just beginning.'
Minder 'bereisde' lezers daarentegen hebben zichtbaar meer moeite met de resultaten en voelen zich soms beledigd als er over de eigen cultuur wordt gesproken.

Samuel Huntington[2], vooraanstaand Amerikaans politicoloog, meende dat als gevolg van de sterke westerse invloeden en geldingsdrang de niet-westerse landen juist terugkeerden naar hun eigen culturele wortels. In het Midden-Oosten is het vooral de godsdienst die het onderscheid verduidelijkt. Huntington meende dat religie één van de meest opvallende discriminerende factoren is. Conflicten, aldus Huntington, zullen verlopen langs de breuklijnen van culturen en beschavingen.

Culturele bewustwording

Uitgezonden militairen weten hoe het is om in een andere cultuur te moeten werken. In trainingsprogramma's wordt steeds meer tijd en aandacht besteed aan 'Culturele bewustwording'.
Bij de uitvoering van missies in verre oorden en andere culturen is het van groot belang dat het uitgezonden personeel weet wat er speelt in die cultuur. Natuurlijk, het is een cliché,'when in Rome do as the Romans do' maar wel

'In no other profession are the penalties for employing untrained personnel so appalling or so irrevocable as in the military.'
General Douglas MacArthur.

eentje die absoluut waar is. In de operatiegebieden blijkt maar al te vaak dat militairen geen idee hebben over de cultuur waarin ze terecht zijn gekomen. Het is duidelijk dat militairen ook de rollen van ontwikkelingswerker, diplomaat en ondernemer vervullen in de huidige missies. Met 'cultuur' bedoel ik dan het geheel van kennis, informatie uitwisseling, gebruiken en ideeën van elkaar kennen, begrijpen en respecteren die het totale leven van een gemeenschap omvat.

Toen de mariniers in 1991 de opdracht kregen om mee te doen aan de vredesoperatie in Cambodja (UNTAC)[3], was al snel duidelijk dat in de voorbereiding aandacht moest worden gegeven aan het land Cambodja en haar cultuur. De mariniers zouden niet slechts tussen de partijen staan maar moesten, gezien de aard van de opdracht, tijdelijk alle veiligheidsfuncties in het land Cambodja vervullen. Dat betekende ook dat de militairen 'in gesprek' moesten met de bevolking.
Het begrip 'hearts and minds' kreeg een nieuwe betekenis. Niet meer richten met het wapen op de 'hearts and minds' maar in deze missie moesten de militairen de 'hearts and minds' gaan winnen. In die andere cultuur moesten militairen communiceren met de bevolking. Vooraf aan de missie werd een ruim zes weken durend programma doorlopen, waarbij meer dan ooit de aandacht was gericht op 'culturele bewustwording'.
Sindsdien leren militairen te denken buiten de bestaande conventionele militaire denkramen en methoden. Het gaat allang niet meer om het vinden en doden van de tegenstanders. Vandaag de dag zijn er nieuwe dreigingen en nieuwe tegenstanders die op andere wijze uitgeschakeld dienen te worden.
De huidige extremistische groepen erkennen niet het internationale systeem met eigen regels en structuren. Ze verwerpen bestaande landsgrenzen, verwerpen het recht op zelfbeschikking en menselijke waardigheid. Respect voor dezelfde waarden worden aan de andere kant wel gebruikt als het hen zelf goed uitkomt.[4]

'All good people agree and all good people say all nice people like us are we and everyone else is they,

but if you cross over the sea instead of over the way you may end up (think of it) looking on we as only a sort of they'

Rudyard Kipling uit: "Debits and Credits", 1926

In het artikel 'Learning Counterinsurgency, observations from Soldiering in Iraq'[5] doet de Generaal Petraeus enkele observaties. Zo stelt hij dat 'Cultural Awarenes is a Force Multiplier' en het wijst ons richting het 'culturele terrein' naast het operationele terrein. Er is wel degelijk een verschil tussen 'de kaart' en 'het gebied'. Dit culturele terrein

een goed opgeleide militair in het missiegebied laat zien dat hij oog heeft voor en bekend is met de cultuur van de ander

is even belangrijk als het geografische terrein, misschien in moderne gevechtsoperaties wel belangrijker. Het is duidelijk dat culturele bewustwording zeer belangrijk is in de huidige tijd, niet alleen voor militairen maar voor eenieder die iets te maken heeft met 'de huidige expeditionaire missies'.

Het belang van Culturele Fitness[6]

Meer dan tot nu het geval is het nuttig om in de militaire opleidingen en trainingen aandacht te besteden aan Culturele Fitness. Militairen krijgen kennis over eigen cultuur en daardoor ook respect voor de andere culturen. Door de culturele kloof en de taalbarrière te overbruggen, slaan militairen als het ware een dam naar de bevolking. Door veel meer aandacht te geven aan Culturele Fitness zal de militair beter worden voorbereid op de normen, waarden en gebruiken in het missiegebied. Militairen zullen ook beter reageren op mogelijke incidenten. Een hoge mate van Culturele Fitness zal de kans op incidenten verkleinen. Kennis van de eigen (militaire) cultuur moet worden onderzocht. Militairen moeten zelf ook anders gaan denken, een *open mind* hebben over andere culturen. Theorie en praktijk zien er vaak niet hetzelfde uit. Ervaringen 'in het veld' kunnen verschillen van de kennis die is opgedaan tijdens de *predeployment* training.

Door goede Culturele Fitness bereiken we naar mijn stellige overtuiging twee zaken: het helpt de militair om in te zien dat er meer goede en bijzondere culturen zijn. Er is niet één superieure cultuur. De moderne samenleving is gebaat bij een professionele militair die weet dat de wereld ook in cultureel opzicht verandert.
Daarnaast laat een goed opgeleide militair in het missiegebied zien dat hij oog heeft voor en bekend is met de cultuur van de ander. In verschillende 'kleine oorlogen' zijn de oproerkraaiers succesvol, omdat de militaire overheersers werkelijk niets maar dan ook niets van de cultuur van de ander begrijpen (voorbeelden: het leger van Napoleon in Spanje en in Rusland, de Amerikaanse militairen in Vietnam, Irak, Abu Ghraib).
Generaal Petraeus stelt in het voorwoord van 'The U.S. Army Field Manual No. 3-24'[7] dat succes in moderne ope- →

raties behaald wordt door een combinatie van alle deelgebieden in de politiek. Niet slechts militaire acties leveren de overwinning op. Ook het leren omgaan met de cultuur van bijvoorbeeld NGO's, van de diplomaten en buitenlandse bestuurders levert wat op.
Ten slotte stelt hij dat militairen lange tijd te veel naar zichzelf hebben gekeken. Hij citeert generaal John R. Galvin die jonge militaire leiders oproept om nieuwe wegen te verkennen, om de snel ontwikkelende moderne conflicten de baas te kunnen.

Culturele Fitness tijdens de opleiding

De huidige opleidingen leggen met name de nadruk op de zgn. *predeployment* training, gebaseerd op bewustwording. Het gaat dan over specifieke cultuur verschillen en de zgn. 'do and don't'. Vaak ontstijgt de lesstof niet de informatie die men aantreft in een Lonely Planet Guide[8]. Naar mijn mening moet er veel diepgaander op culturele bewustwording worden ingegaan. Niet pas tijdens de *predeployment* training maar al tijdens de opleiding.
Culturele Fitness begint in mijn optiek al bij de werving- en selectieprocedures. De culturele bewustwording van de (aspirant) militair dient waar mogelijk gebaseerd te zijn op *cultural literacy, cultural competence* en *cultural awareness*.[9] *Cultural literarcy* is het vermogen om vloeiend en gemakkelijk te communiceren in en met andere culturen. Cultural competence en cultural awareness vertellen iets over de actoren in de dagelijkse beleving van een andere cultuur. Door er dagelijks, wekelijks vaardig mee te oefenen werkt men aan een Culturele Fitness. Vergelijk het met Fysieke Fitness (in het Engels afgekort met PTPhysical Training) dat dagelijks op het militaire lesprogramma staat. Er zijn overeenkomsten met schietvaardigheid een programma-onderdeel dat wekelijks wordt uitgevoerd en waardoor de militair ook steeds beter leert schieten.
Bas Ooink[10], officier bij de Koninklijke Landmacht laat in zijn studie zien dat de huidige trainingen op dit gebied bij Defensie onvoldoende zijn maar dat er wel degelijk een model te maken is, waarbij culturele bewustwording een substantieel onderdeel wordt van de militaire opleiding. Vroeg beginnen, dat levert veel meer op, en het wekelijks herhalen houdt het beter vast. Gedurende de uitvoering van de missies de militairen begeleiden en coachen (online als het moet). Zo zouden militairen, als ze geconfronteerd worden met culturele verschillen, specialisten moeten kunnen consulteren via een online mogelijkheid.
In alle operatiegebieden worden Fitness-plekken gecreëerd maar een helpdesk 'Culturele Fitness' bestaat niet.
Hoewel er ontegenzeggelijk meer aandacht wordt gegeven aan culturele bewustwording is het (voor zover mij bekend) nog niet opgenomen in de werving en selectie-eisen en is het vak 'Culturele Fitness' nog geen wekelijks onderdeel in het lesprogramma van de initiële scholen en de operationele eenheden.
Ik pleit er voor om dit wel op te nemen.

Aanbevelingen

Schrijver/dichter Yeats merkte ooit op: 'Onderwijs is niet een emmer vullen, maar een vuur ontsteken'. In mijn gedachten is het belangrijk dat een militair alle mogelijke kennis en vaardigheid krijgt aangereikt waardoor hij optimaal in staat is zijn missie uit te voeren. Defensie heeft daarin, als zo vaak, een voortrekkersrol.

Een paar concrete aanbevelingen:

- Denk na over selectie op basis van 'traits' die een positieve correlatie vertonen met empatisch vermogen en culturele bewustwording.
- Begin gedurende de initiële opleidingen al met Culturele Fitness in het lesprogramma.
- Ga tijdens de voorbereidingen op missies intensief aandacht geven aan Culturele Fitness.
- Blijf gedurende de uitzendingen de militairen in het gebied coachen in Culturele Fitness.
- Geef na de uitzending uitgebreide aandacht aan Culturele Fitness, geleerde lessen en *best practice*.
- Blijf Cultureel Fit.

LNTKOLMARNS b.d. H.J. (Dick) Bosch
Deze bijdrage is gebaseerd op het artikel 'An appeal for Cultural Fitness' in Marine Gazette (december, 2010, p. 25 ev.) van de auteur.

'Never walk into an environment and assume you understand it better than the people who reside there...'
Kofi Annan

Noten

1 G.H. Hofstede, 'Culture's consequences: Comparing values, behaviours, institutions, and organisations across nations', 2nd ed. pagina 15.
2 S. Huntington (1927-2008), 'The Clash of civilizations and the remake of world order'. 1996.
3 Zie ook: www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untac.htm
4 Zie ook: United States of America, Department of Defence, National Defence Strategy, June 2008, pagina 2.
5 Article LT General Davis H. Petraeus, U.S.Army , Military Review 2006.
6 Culturele Fitness, zo genoemd om een associatie te leggen met Fysieke Fitness.
7 Dit Field Manual 3-24 is gezamenlijk met Marine Corps Warfighting Publication No. 3-33.5 in 2011 uitgegeven.
8 www.lonelyplanet.com/asia
9 Col M. McFarland, 'Military Cultural Education', Military Review, 2005, p 63.
10 Eerste luitenant B. Ooink, 'The Cultural Backpack' (masterscriptie), Radboud Universiteit Nijmegen, 2008.

(foto's collectie auteur)

Naar Santiago de Compostela

een postactieve op pad

Iedereen ervaart het met leeftijdsontslag gaan anders: met een tikje weemoed, met opluchting omdat er meer tijd vrijkomt voor andere nieuwe zaken, met een beetje spanning misschien. Hoe gaat de toekomst er na de marinetijd uitzien? Deze keer een bijzondere 'Terugblikken met'. KTZA b.d. P.J. (Peter) van de Wiel had er behoefte aan om alleen, in alle rust, te reflecteren op zijn leven en werk, wilde zijn 'hoofd helemaal leegmaken'. Zijn manier om dit te doen was, zoals hij dat zelf omschrijft, 'aan de loop te gaan'. Vlak na zijn ontslag al met een flinke wandeling maar drie jaar later met een ware pelgrimstocht: van Schagen naar Santiago de Compostela in Spanje. Met onderstaand verslag blikt hij terug op deze reis.

Buen Camino

Ik heb een stoel uit het cafeetje langs de weg gepakt en midden op de camino gezet, in Arzua. Ik heb de zon in mijn gezicht en achter mijn rug glanst op een muur een gele *flecha* in het ochtendlicht. Die pijlen zijn hier overal.

Daar zit ik dan, met een *bocadillo* en een dampende kop *americano*. Het is zondagmorgen en ik wilde er vroeg bij zijn. Ik ben om half zes uit Sobrado dos Monxes vertrokken en in één ruk hiernaar toe komen lopen. Een mooi glooiend landschap dat zich langzaam ontworstelt aan de mist tussen de overal aanwezige eucalyptusbomen. Ik ben best een beetje opgewonden eigenlijk.

Hier, zo'n veertig kilometer vóór Santiago[1], voegt de *Camino del Norte* zich in de *Camino Frances* en wordt de wereld volstrekt anders. Hier komen de hordes, de 'dagjes-pelgrims', hier moet je vechten voor een slaapplaats en hopen dat je niet in een voortdurend zingende en feestende groep Spaanse scholieren terecht komt. Of erger nog, achter een paar rustig kuierende en keuvelende matrones op hun zondagse loopje.
Op de noordelijke route waren we het hartgrondig met elkaar eens, wij, de *peregrinos del Norte*. Je moest wel een beetje gek zijn om in een Heilig Jaar[2] de *Camino Frances* te lopen. Véél te veel mensen, véél te druk. En afgezien daarvan, lang niet zo mooi als de Del Norte. Heuvels, pittige beklimmingen, leegte en authenticiteit en tot ver naar het Westen alsmaar de zee in zicht of onder handbereik.
Een klein kwartiertje later vraag ik me af of ik me heb vergist. Er komt nauwelijks iemand langs en wie langskomt is zeker geen pelgrim. Verkeerde plaats misschien? Dan komen daar de eersten aanlopen, het doet me denken aan schichtige mussen voor wie je stukjes brood hebt gestrooid. Na wat schuchtere pogingen van de durfallen komen ze plots van alle kanten opzetten. Ik voel me ineens →

Peter van de Wiel tijdens zijn pelgrimstocht.

ontzettend onhandig, zo midden op straat in het nauwe steegje en zoek binnen een goed heenkomen.
Nog maar een *americano*, voordat ik me in het geweld daarbuiten ga mengen. De juffrouw die me bedient is vriendelijk. Pelgrims zijn welkom, om allerlei redenen, én voor hun geld. Ik reken af, vul mijn waterfles en gord mijn rugzak ten strijde. Blindelings trek ik voor de zoveelste keer alle *straps* aan waarmee de rugzak en ik één worden. Hij zit prima en ik ben me zelden bewust van het gewicht dat ik al die tijd al met me meedraag. Ik trek mijn pet over mijn ogen, stap naar buiten en voeg me in de stroom.
Buiten het dorp ontstaat meer ruimte, worden de onderlinge afstanden groter. Toch mis ik mijn eigen *space*. Ik hou de vaart er lekker in, dat gaat vrijwel automatisch na al die maanden. Ik passeer links en rechts andere lopers, die me zonder uitzondering hun nieuwverworven mantra toevoegen: *buen camino*! Bijna tot mijn ontzetting realiseer ik me dat ik diep in mijn hart denk *'don't you buen camino me*!' Ik ben een pelgrim hoor! Een échte!

Weggelopen van huis

Op 6 april, 104 dagen eerder, ben ik van huis gegaan. De rugzak was natuurlijk te zwaar maar ik voelde me zo vrij als een paard dat na de winter de wei weer in mag. En ik kende het gevoel, want drie jaar eerder, nog geen week nadat ik postactieve was geworden, was ik ook aan de loop gegaan. De bestemming was toen 'Zuid' in het algemeen en het doel was afstand te nemen van 37 jaar Koninklijke Marine en Defensie. 'Het werk' letterlijk op afstand zetten, niet vanuit enig negatief gevoel maar vanuit het besef dat veel, heel veel voortaan anders zou zijn. Zou kunnen zijn!
Nu, drie jaar later, is mijn bestemming concreter. Destijds was ik een wandelaar, nu ben ik een pelgrim, hoewel het nog tot Vezelay in midden-Frankrijk zal duren voordat ik mezelf zo ervaar en durf te noemen. Ik volg de Westfriese Omringdijk naar Schoorldam, om vervolgens via Bergen naar Egmond door te steken. Met de auto zou ik in 35 minuten weer in Schagen zijn! Ik pak mijn tentje en kampeer bij de boer. Zijn zoon blijkt in het bestuur van het St. Jacobs Genootschap te zitten. Ik word getrakteerd op koffie en goede raad, het zal niet de eerste keer zijn. In Nederland heb ik - tot mijn verwondering – nog vaak heel wat uit te leggen als ik mijn bestemming prijsgeef, maar in België wordt dat al anders en kom ik met enige regelmaat oud-pelgrims tegen die mij als vanzelfsprekend opnemen in hun midden.

Alsmaar verder

Nederland en België vliegen voorbij. Bekend gebied, vaak ook vertrouwd, maar nu vanuit een heel ander perspectief. Ik heb ook een beetje haast, ik ben juist op weg naar het ónbekende. De dagen rijgen zich aaneen en hebben een tamelijk vast stramien: inpakken en wegwezen om me, later op de dag, te oriënteren op een plekje waar ik kan kamperen en mijn warme hap kan scoren. Ik kook niet, hooguit cup-a-soup, en kijk dagelijks uit naar de traktatie van de avondmaaltijd. Soms gaat dat mis en moet ik mijn rugzak binnenstebuiten keren voor een verloren mueslibar, wat lauwwarme smeerkaas en een appel met blutsen. Het doet me denken aan de praktische militaire oefeningen, decennia geleden. Ik merk tot mijn verrassing dat ik de rustdagen vergeet! Ik had ze opgenomen in de planning maar heb er kennelijk weinig behoefte aan, als ik af en toe een dag wat minder loop.
Ik spreek weinig mensen, wekenlang heb ik op dagbasis hooguit 15 minuten contact met anderen. Het heeft ook te maken met mijn keuze om te kamperen. Dieper in Frankrijk, inmiddels zelfbenoemd pelgrim, wordt het aanbod slaapplekken dat is gericht op *pèlerins* groter en meer divers. Ik besluit daar vaker gebruik van te maken. Daardoor kom ik – vooral 's avonds - ook met meer metgezellen in contact. Dat zijn nog overwegend senioren. Niet iedereen kan zich al die vrije tijd veroorloven, nietwaar!

Keuzes

Ik ervaar een ongekende vrijheid en stap volkomen onbekommerd door het land. Het dagelijks terugkerend stramien en de betrekkelijke eenzaamheid brengen me wat ik gehoopt had: ruimte in de kop! Niet dat ik een lijstje had met 'vragen des levens' waarop mijn bedevaart antwoord moest geven. Maar ik hoopte wél ruimte in mijn hoofd te kunnen scheppen voor andere gedachten en gelegenheid te krijgen om ze mijn aandacht te geven. Het arbeidzaam leven had immers vaak andere prioriteiten

Onderweg veel ontmoetingen met medepelgrims van alle nationaliteiten. Helemaal rechts Peter van de Wiel.

gesteld en eerdere levensfases hadden hun wat jachtiger karakter gehad. Je hoeft nu niet lang te lopen om je te realiseren dat ook dat eigen keuzes waren.
Het lopen bevalt me geweldig en met de dag merk ik het heilzame effect op mijn lijf. Ik had weinig getraind, al doende leert men.

bijna tot mijn ontzetting realiseer ik me dat ik diep in mijn hart denk *'don't you buen camino me!'*

Voor het dagelijks traject maak ik gebruik van een aantal routeboekjes, die je ook verder inwijden in het leven van een pelgrim. Het kan ook anders, iedereen zijn eigen *chemin* tenslotte. Ik ontmoette twee Belgen,die op een landkaart een rechte lijn hadden getrokken tussen Mons en Pau om zo Frankrijk te doorkruisen. Ik kwam ze nog vaker tegen!

Spanje

Het is merkbaar dat de Duitse komiek Hape Kerkeling veel Oosterburen in beweging heeft gebracht![3] Het is een lust om de roest van mijn Duits en Frans af te kunnen praten. Aangevuld met Engels kun je je als een veelkleurige papegaaivis tussen de veelal

'grijstalige' buitenlanders mengen. In Spanje komt pas de terugslag, want ondanks een korte cursus Spaans moet ook ik mij hier met *manos y pies* verstaanbaar zien te maken.

Sowieso wordt alles anders in Spanje. Hoewel de *chemin* een begrip is in Frankrijk, is alles eromheen kleinschalig, totdat men in Saint-Jean-Pied-de-Port komt, de laatste halte vóór de doorsteek naar Roncesvalles in Spanje. St Jean is 'camino-kermis'. Ik heb al eerder besloten in Spanje de kustroute te lopen en steek daarom door Frans Baskenland door naar Irun en vind onderdak in mijn eerste Spaanse *albergue*. Daar ontmoet ik een aantal medepelgrims met wie ik tot aan Finisterre op afspraak of bij toeval ontmoetingen zal hebben, veelal jonge mensen, van alle nationaliteiten. Bijzondere mensen die me het vertrouwen geven dat de wereld in de toekomst ook in goede handen is.

In Spanje bieden restaurants overal langs de route speciale 'Menú del Peregrino' aan.

De *Camino del Norte* is zo mogelijk nog meer dan waar ik me op verheugd had. Het is laat juni, volop zomer en, volkomen tegen mijn natuur in, ik popel elke ochtend al vroeg om weer verder te gaan. Ik verheug me erop dat ik nog vier weken mág, al merk ik ook dat die magneet in het Westen harder begint te trekken.

De bestemming

Enige tientallen *menu peregrino* en *albergues* verder kom ik op dag 105 in Santiago aan, met hooggespannen verwachtingen. Want al is dan 'der weg das Ziel', Santiago is wél je bestemming. Ik passeer de *Puerta del peregrino* en sta even later op het grote plein voor de kathedraal, lichtelijk ontgoocheld. Ik had niet gerekend op een *Via Gladiola*, maar er is zelfs niemand die je met een minzaam knikje welkom heet. Wellicht een laatste lesje in nederigheid! Ik zoek een bankje op langs de kant van het plein en neem een half uurtje om me over te geven aan reflecties op de afgelopen drie-en-een-halve maand. Het beroert me, méér dan ik had gedacht.
Mijn ingetogenheid valt in het niet bij de diverse taferelen om mij heen: *high-fives* worden uitgewisseld, grond-kussers vallen op hun knieën, er ontstaan spontaan rondedansjes en vrienden-van-onderweg begroeten elkaar als lang verloren familie.
Met mijn *credencial*[4] in de hand sluit ik mij aan in de lange rij wachtenden voor een *compostela*[v]. Het gaat sneller dan ik dacht en even later sta ik weer buiten. Het doet me weinig en ik merk al snel dat mijn *credencial* me meer waard is. Als ik die door mijn handen laat gaan ontrolt mijn hele reis zich weer voor mijn ogen.

En terug!

Ik besluit mij één dag over te geven aan Santiago om daarna de resterende 95 km naar Kaap Finisterre te lopen, volgens overlevering dé plek waar de pelgrim zijn bedevaart echt afsloot, zich reinigde, zijn kleding aan zee toevertrouwde en herboren huiswaarts keerde.
Deze laatste drie wandeldagen zijn geweldig en bereiden me een beetje voor op het afscheid dat ik van deze bijzondere tijd zal moeten nemen. Een enkel moment bekruipt mij het laatste-

een enkel moment bekruipt mij het laatste-avond-op-zee-gevoel aan het eind van een lange vaarperiode

avond-op-zee-gevoel aan het eind van een lange vaarperiode. Met enkele honderden anderen krioelen we hoog boven de zee samen rond de vuurtoren aan het eind van de kaap en wachten op het vallen van de nacht. Wijn en worst zijn de ingrediënten van een laatste avondmaal. De zonsondergang is prachtig, als nooit tevoren. Natuurlijk!

Ik neem de volgende dag de bus terug naar Santiago, geef me nog één avond over aan de stad en vertrek op zondag 25 juli met de trein naar Irun. In de *albergue* daar mag ik rekenen op aandachtig publiek, zodra ze horen waar ik vandaan kom.
Inmiddels gewoontegetrouw sta ik de volgende ochtend vroeg buiten en zie enkele pelgrims wat onwennig om zich heen kijken. Ik wijs ze de weg links naar de eerste *flecha*, wens ze een *buen camino* en ga naar rechts, naar het station, de trein naar Périgueux. Daar wacht mijn vrouw mij op, om samen in enkele etappes met de auto naar huis terug te gaan. Tjeemig, wat gaat dat snel!

Noten
1 Santiago de Compostela.
2 Er is sprake van een Heilig Jaar, wanneer de naamdag van St. Jacob (25 juli) op een zondag valt.
3 H.P.W. Kerkeling, 'Ich bin dann mal weg. Meine Reise auf dem Jakobsweg' (ISBN 3-89029-312-3).
4 *Credencial*: pelgrimspaspoort (stempelkaart waaraan de afgelegde route kan worden afgelezen).
5 *Compostela*: certificaat dat wordt verstrekt aan pelgrims die hun bedevaart hebben volbracht.

Twee actief dienende leden van de familie Nieland, vader en zoon, komen in dit Marineblad aan het woord. Maar de betrokkenheid bij de KM binnen deze familie is veel groter en gaat terug tot (over)grootvader Nieland die in 1908 bij de Marine kwam (zie ook het kader op de pagina hiernaast).

Foto's collectie familie Nieland

Naam	**: A.W.P. (Anton) Nieland**
Geboortedatum	**: 2 maart 1957**
In dienst	**: 13 Augustus 1975**
Huidige rang/functie	**: KTZ, Commandant Marine Etablissement Amsterdam**

Vader en zoon Nieland

Waarom bent u naar de Marine gegaan?

'Ik ben opgegroeid in een koopvaardij familie (vader, grootvader van moeders kant en een aantal ooms). Het varend bedrijf trok mij dus. In ieder geval wilde ik geen standaard 8 tot 5 baan. In mijn eindexamenjaar gaf mijn vader echter aan dat de toekomst niet echt rooskleurig was voor een toekomstige koopvaardijofficier en dat mogelijk de Marine een beter alternatief was.
Aangezien ik ook de dienstplicht moest vervullen heb ik deelgenomen aan de KM-keuringen. Men wilde mij liever als marinier in dienst nemen, voor de zeedienst werd gesteld; "U hoort nog van ons". Onverwacht kwam het telegram dat ik was aangenomen en op 13 augustus 1975 ben ik op het KIM gestart.'

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

'Kameraadschap, studieklas, sporten, "rondje Lange Jaap" (niet altijd uit vrije wil), pretenties van adelborsten die denken wat over anderen te zeggen te hebben op grond van het feit dat ze één of twee jaar ouder zijn. Kring integralen?? Rugby met de uitstapjes (een supportster werd mijn echtgenote).'

Welke plaatsingen zijn voor u het meest bijzonder geweest?

'Wat betreft internationale plaatsingen zijn dat NAVO-functies geweest, zowel in de Verenigde Staten (1995-1999, met gezin,) als in België (2005-2008, zonder gezin). Maar ook een jaar op zee als chef staf in 2004 van STANAVFORMED en vooral de 34 maanden (1999-2002) als commandant van Hr.Ms. Willem van der Zaan.
De plaatsing in de VS was bijzonder vanwege de ervaringen die we daar met het gezin hebben opgedaan en vanwege het werken in een internationale omgeving. Die in België door de zeer uitdagende baan als *Coordinator Defence Planning* met mijn staf van 25 internationale officieren (oversten en een enkele kolonel). Mijn functie van CS, omdat hierbij wederom sprake was van een multinationale en -culturele staf. Tijdens die plaatsing speelde onder andere de voorbereiding en uitvoering van de beveiliging bij de Olympische spelen. Daarnaast is het een beleving om na een half jaar aan boord van Duitse fregatten aan boord van een Grieks S-fregat een half jaar je werkzaamheden uit te voeren. Werken in het oostelijk deel van de Middellandse Zee op een Grieks vlaggenschip met Turks-Griekse gevoeligheden: dat houdt je wel scherp!
Ik kijk met het meeste plezier terug op de periode als commandant van de Willem van der Zaan. Dit commando heeft mijn varende carrière volledig gemaakt. Een schip van de werf halen en na 34 maanden weer bij de werf afleveren, na globaal 2 en een half keer de wereld te zijn rondgevaren inclusief een STANAVFORLANT en een Westperiode is een droom. Een speciale reis was de adelborstenreis in 2001. Speciaal, omdat mijn zoon als adelborst in het verband meevoer. Op deze wijze was het mogelijk dat we soms samen een vorkje konden prikken en een glaasje konden drinken op een terras in het buitenland.'

Bent u veel van huis geweest?

'Ik heb zeker een druk varend marineleven gehad. Voorbeelden zijn de in totaal zes periodes van een half jaar in de NAVO-verbanden of naar de West. Maar ook een jaar lang in de Middellandse Zee als chef staf. Van de 34 maanden commando ben ik 550 dagen buiten Den Helder geweest.
Het is een verhaal dat bij de meeste marinegezinnen terugkomt: de partner moet het opknappen en in mijn geval was dit Willemijn. Zij was het die toen de spil van het gezin was, en zij is dat nog steeds.'

Kunt u wat zeggen over verschillen tussen vroeger en nu?

'Een groot verschil met vroeger is onder meer de communicatie. Mijn schoonvader heeft 1 1/2 jaar in Nieuw-Guinea gezeten en één telefoontje naar huis mogen plegen met kerst. Wij schreven brieven met nummers erop,

aangezien je nooit wist of een postzak vertraging had, en we belden op de steiger. (De post was het belangrijkste bij het aandoen van een haven!) Nu is dit enigszins anders en soms niet gemakkelijker voor de huidige generatie (afgezien van een hoge telefoonrekening).
Wat ik een ander belangrijk verschil vind is het operationeel opereren. Na het vallen van de muur "doet-het-er-toe". De operaties ondersteunen internationale missies, waarbij we niet meer alleen oefenen maar ook daadwerkelijk onze middelen inzetten. De mijnendienst ruimt nog steeds dagelijks mijnen en explosieven en de vloot is samen met de mariniers constant bezig voor de BV Nederland. De waardering hiervoor van de inwoners van Nederland vind ik beperkt.'

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de Marine te gaan?

'Mijn vader heeft mij op het pad gezet om te opteren voor een functie bij de KM als alternatief voor de koopvaardij.'

Heeft u wel eens overwogen de Marine te verlaten?

'Ik heb wel eens advertenties bekeken. Ik was toch wel nieuwsgierig naar wat er buiten de deur te koop was en wat mijn "marktwaarde" was. Dit was gedurende een plaatsing als stafofficier bij het toenmalige Analyse en Tactisch Centrum, ANTAC, van 1992 tot en met 1993. Uiteindelijk heb ik nooit serieus een poging gedaan, omdat het bedrijf zelf elke keer weer met een bijzonder uitdagende baan kwam.'

Hoe kijkt u tegen de Marine aan?

'Een schitterend defensiebedrijf, dat ondanks de bezuinigingen en daarmee gerelateerde reorganisaties een hele belangrijke functie heeft voor de BV Nederland die niet erkend wordt door de Nederlandse bevolking. Hier zijn we gedeeltelijk zelf debet aan, aangezien we te weinig duidelijk maken wat voor uitzonderlijke producten wij eigenlijk leveren. Buiten en binnen onze zee- en landsgrenzen.

Ik zie de Marine als een wezenlijk onderdeel van Defensie en niet als een afzonderlijk bedrijf. Samen met de Land-, Luchtmacht en Marechaussee dienen we de klus te klaren die ons door de politiek (de Nederlandse bevolking?) wordt opgedragen. De uitdaging van de huidige leidinggevenden is om dit ook over te brengen aan de marineman of –vrouw van morgen. Kunnen wij de dertigers van nu motiveren voor een bedrijf dat er toe doet? De marine zal er ook over tientallen decennia nog zijn met mensen die geen 8 tot 5 baan willen hebben!'

Hoe belangrijk is de Marine binnen uw gezin?

'Kort door de bocht: het is de belangrijkste broodheer.' ➜

Willemijn Nieland-Baake tijdens haar actieve diensttijd.

J.L.L. Baake

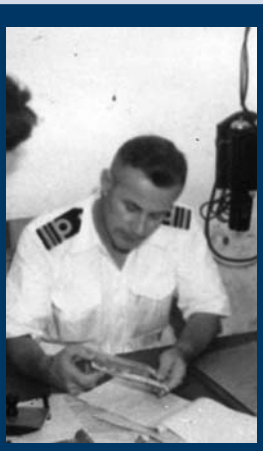

W.A. van Alebeek

A.P.H. Nieland

Marinerelaties Anton Nieland

Echtgenote Willemijn Nieland-Baake	: In dienst van augustus 1975 tot 1 februari 1982, afgezwaaid als LTZSD 2. Laatste functie: secretaresse Commandant mijnendienst.
Zoon Wim Nieland	: In actieve dienst, LTZ 2 OC en geplaatst in de CCO-opleiding.
Schoonzoon Jurjen Evertz	: In actieve dienst, LTZ 2 OC en geplaatst aan boord Hr.Ms. Johan de Witt als CCO-NAVO.
Schoonvader Jan Baake	: Geboren in 1926. In dienst van 1946 tot 1976. Laatste functie: personeelsofficier Erfprins.
Grootvader Wim van Alebeek	: 1903-2002. Als stuurman gevaren bij de Koninklijke Paketvaart Maatschappij en reservist bij de KM. Is onder meer opgeroepen in 1939 in Indonesië en in 1948 afgezwaaid als LTZ1.
Grootvader Toon Nieland	: 1892-1936. Heeft van 1908 tot 1918 als stoker eerste klas gediend bij de KM.

Naam : W.A. (Wim) Nieland
Geboortedatum : 18 november 1981
In dienst : augustus 2000
Huidige rang/functie : LTZ 2 OC, in de CCO-opleiding

Wim Nieland

Vanwaar uw keuze voor de KM?

'Na de periode in Amerika, waar mijn vader werd geplaatst van 1995-1999, kwam ik terug in Nederland in 6 VWO. Uiteraard moest er dat jaar ook een keuze worden gemaakt over de vervolgopleiding. Daarbij stonden twee dingen voor mij vast: geen 9 tot 5 baan en mogelijkheden om naar het buitenland te gaan. Natuurlijk was ik ook erg nieuwsgierig naar de Marine, waar verschillende familieleden hun loopbaan hebben gevolgd en daar altijd vol lof over spreken. De discipline van een militaire organisatie ten opzichte van een civiele opleiding sprak mij ook erg aan.'

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

'De afwisseling tussen de lessen, militaire vorming en de sportmogelijkheden. Uiteraard het najaarsfeest, het voorjaarsbal en het assaut. De korpsgeest die we verafschuwden in het eerste jaar en in het derde jaar probeerden in leven te houden. Uiteraard de CID en CDE die met hun "marinierstaal" de adelborsten in het gareel hielden. Ook was onze lichting één van de eerste die salaris in plaats van zakgeld kreeg.'

Welke plaatsingen zijn voor u het meest bijzonder geweest en waarom?

'De plaatsingen bij de mijnendienst zijn voor mij een zeer waardevolle en vormende periode geweest. Ik ben in deze periode vanaf mijn PBI tot aan oudste officier gegroeid tot de marineofficier die ik nu ben. Een relatief kleine gemeenschap die gezamenlijk werkt aan een duidelijk doel. Al snel krijg je veel verantwoordelijkheid en taken als jonge officier. Dit moet ook wel omdat er met weinig mensen alle taken vervuld moeten worden. Ook is er voldoende tijd en ruimte om jonge mensen te enthousiasmeren en te begeleiden. Deze periode heeft mij ook inzicht gegeven in de menselijke en functionele kant van leiderschap.'

Bent u vaak van huis geweest en hoe werd dat thuis ervaren?

'Sinds april ben ik met Marieke getrouwd. Wij zijn sinds 6 VWO samen en zij heeft dus mijn loopbaan vanaf het begin meegemaakt. Sinds 2004 ben ik gemiddeld 180 dagen per jaar van huis geweest. Ik ben erg trots op Marieke en hoe zij hier altijd mee om heeft kunnen gaan. Door haar zelfstandigheid en steun heb ik deze jaren zonder veel zorgen weg kunnen gaan.'

Hoe ervaart u de vaar/walverhouding?

'Dit is mijn eerste jaar aan de wal en dat was een nieuwe ervaring. Tot nu toe zijn mijn plaatsingen allemaal varend geweest. Na dit jaar zullen er minimaal weer twee varende jaren volgen en daarna hoop ik wat meer tijd te hebben om een sociaal leven op te kunnen bouwen in onze woonplaats Haarlem.'

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de Marine te gaan?

'Mijn vader nam nooit de Marine mee naar huis. Uiteraard is de Marine altijd aanwezig als je in Den Helder opgroeit. Mijn ouders hebben bij mijn keuze gevraagd of ik niet eerst een studie wilde gaan doen. Ik was te nieuwsgierig en wilde het marineleven zelf ervaren. Mijn ouders hebben deze keuze dus niet beïnvloed.'

Het marinegezin Nieland tijdens het Club Assaut 2006, met vlnr schoonzoon Jurjen, dochter Kirsten, vader Anton, moeder Willemijn, zoon Wim en schoondochter Marieke.

Wel eens overwogen de Marine te verlaten?

'Tot nu toe niet. Ik heb tijdens de meeste plaatsingen een goede verhouding tussen hard werken en ontspannen kunnen vinden. De reden waarom ik de Marine zou verlaten zal meer er van af hangen of ik de mogelijkheid krijg om voldoende tijd te kunnen blijven doorbrengen met Marieke of een eventueel gezin en of ik voldoende uitdaging kan behouden in mijn functies. Tot nu toe is dat het geval geweest.'

Hoe kijkt u tegen de Marine aan?

'Ik denk dat de Marine een erg goede werkgever is en dat dit af en toe zelfs doorslaat. Er zijn bijvoorbeeld voor de zeedienstofficieren "vaste" loopbaantrajecten uitgestippeld. Door deze trajecten is het voor een ieder duidelijk wat er van hem of haar verwacht wordt en kan er rekening worden gehouden met een goede doorstroom. Doordat er vaak uitzonderingen worden gemaakt is de verhouding "zuur en zoet" wel eens uit balans. Niet iedereen is gelijk, maar ik vind wel dat er meer gekeken dient te worden naar een beloning naar prestatie. Voor de duidelijkheid, ik ben de Marine zeer dankbaar voor de kansen die ik heb gekregen en hoop deze ook in de toekomst te blijven krijgen en met beide handen aan te pakken.'

Hoe belangrijk is de Marine binnen uw familie?

'Doordat je veel dagen van huis bent en het Operationeel Jaarplan regelmatig verandert, moet het thuisfront zeer flexibel zijn. Hierdoor wordt er altijd rekening gehouden met de marine-agenda in plaats van met de thuisagenda. Dit is iets waar we niet eens meer bij stilstaan maar wat eigenlijk gewoon is geworden. De Marine is daardoor ook ongemerkt een rode draad bij ons thuis. Als teken dat de Marine een grote invloed heeft op ons leven ben ik afgelopen april in uniform getrouwd.'

BOEKEN

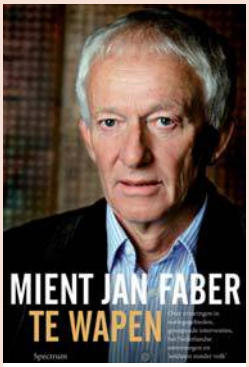

Te Wapen

Auteur	**: Mient Jan Faber**
Uitgever	**: Unieboek | Het Spectrum, 2011**
Omvang	**: 389 blz.**
Prijs	**: € 19,99**
ISBN	**: 9789027499677**

De vredesactivist Mient Jan Faber is bekend geworden tijdens de kernwapendebatten in de jaren tachtig. Hij was één van de gezichten van het Interkerkelijke Vredesberaad (IKV) dat de grote massademonstraties tegen kernwapens organiseerde. Wie in de jaren tachtig had gedacht dat een boek van een voorname pacifist gerecenseerd zou worden in het Marineblad had dat waarschijnlijk niet voor mogelijk gehouden.
De aandacht voor 'Te Wapen' is echter terecht en wel om twee redenen. Allereerst vertegenwoordigt Faber een groep in de samenleving die in eerste instantie weinig op had met de krijgsmacht, maar daar begin jaren negentig op terug kwam. Zeker na de Golfoorlog in 1991 werden vroegere tegenstanders van de krijgsmacht, zoals Mient Jan Faber, Jan Pronk, maar ook politieke partijen als Groen Links steeds vaker voorstander van militair ingrijpen. Plotseling had de krijgsmacht er een maatschappelijke en politieke bondgenoot bij. In tijden van bezuinigingen is dat zeker niet onbelangrijk. Daarnaast is Faber een vertegenwoordiger van de non-gouvernementele organisaties (NGO's) waar de krijgsmacht in het kader van de 'comprehensive approach' graag mee samenwerkt. Inzicht in je partner is bij samenwerken van groot belang.

'Te Wapen' kan daar zeker een bijdrage aan leveren. Faber neemt de lezer op boeiende en indrukwekkende wijze mee langs de belangrijkste conflicten van de afgelopen twee decennia. De oorlog in voormalig Joegoslavië, de strijd op de Kaukasus, het Israëlisch-Palestijns conflict en de oorlog in Irak passeren de revue. Duidelijk worden de betrokkenheid en de durf van Faber om de mensen in de oorlogsgebieden te steunen en waar mogelijk te helpen. Duidelijk wordt ook zijn machteloosheid bij zoveel geweld, de complexiteit en de chaos van de conflicten. Het boek laat goed zien wat het belang is van NGO's. Ze hebben een uitstekend netwerk, bieden steun aan de bevolking door hun aandacht voor de problemen ter plaatse en hebben veel lokale kennis.

Faber stelt op basis van zijn ervaringen een interessante hypothese op. Het Nederlandse volk is zo gewend aan de vrijheid dat we vooral bezig zijn ons zelf te verwerkelijken. Nederlanders weten niet meer wat oorlog is. Het interesseert ze ook niet. De krijgsmacht wordt wel op pad gestuurd om oorlog te voeren, maar zonder de rugdekking van het volk. De Nederlandse krijgsmacht is sinds het einde van de Koude Oorlog een vreemdelingenlegioen geworden. Een leger zonder volk en dat verklaart waarom we zo halfslachtig optreden in afgelopen conflicten.

Het is een interessante hypothese, maar jammer genoeg werkt Faber de hypothese alleen uit in de inleiding, het nawoord en de achterflap. Het boek hinkt helaas op twee gedachten. Anders dan de titel en de inleiding doen vermoeden ligt het zwaartepunt van het boek bij de avonturen van Faber tijdens de vier conflicten. Daarin komt hij maar zijdelings terug op zijn hypothese. Na het lezen van het boek blijft de indruk achter dat je twee aparte boeken hebt gelezen: een vlot geschreven verslag van de avonturen van Faber en een slecht uitgewerkte reflectie op de inzet van de krijgsmacht in moderne conflicten.

De reflectie is, nog afgezien van de spelfouten in de tekst, het zwakkere deel van het boek. Zo stelt hij bijvoorbeeld dat de Nederlandse neutraliteitspolitiek begon met de oprichting van de Republiek der Nederlanden in 1586 en duurde tot 1940. Dat is feitelijk onjuist, de republiek stamt uit 1588. Ook is de stelling niet sterk, denk bijvoorbeeld aan de oorlogen tegen Engeland in de 17de eeuw. is dat slordig voor een buitengewoon hoogleraar. Het is alsof Faber op het laatste moment heeft besloten toch nog een boodschap mee te willen geven aan zijn boek. Dat is jammer, want zeker met de ervaring en het perspectief van Faber zou een uitwerking meer op zijn plaats zijn. Dat had een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het denken over de krijgsmacht en de inzet in de complexe interventies in conflictgebieden.

Toch is 'Te Wapen' een interessant boek. Lees het boek om met een andere blik naar recente conflicten te kijken. Faber was er bij en heeft zijn eigen indringende perspectief. Het geeft een goed beeld van het belang en de toegevoegde waarde van NGO's, maar ook van de krijgsmacht. Koop het boek niet op basis van de tekst op de achterflap, die is heel interessant en het overdenken meer dan waard, maar verder dan dat gaat Faber zelf helaas ook niet.

LTZ 2 OC drs. R.M. de Ruiter

Dr. A.P. van Vliet

Philips van Almonde

(1644-1711) Admiraal van de tweede rang

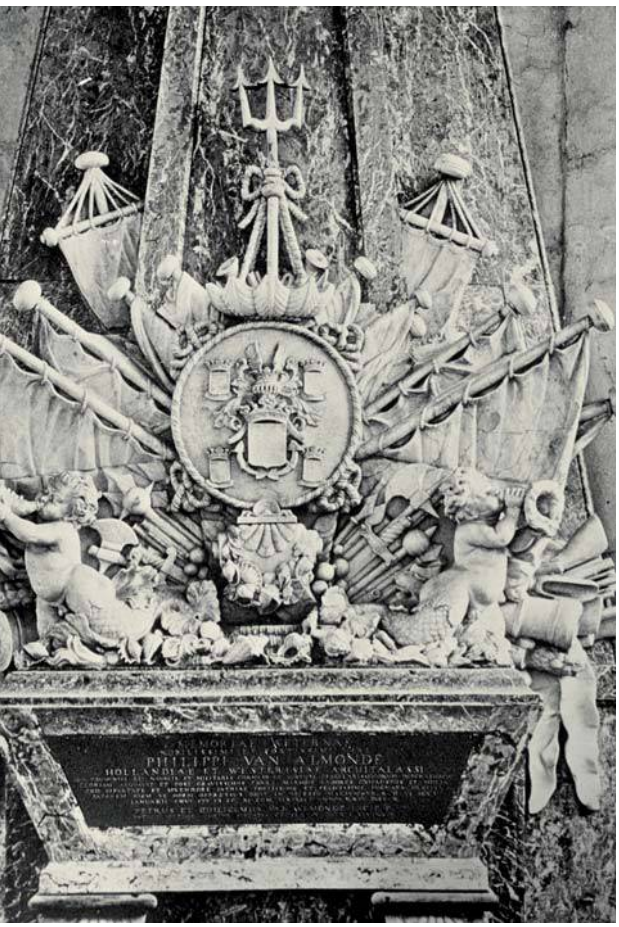

'Desen middag quam tijding, dat de heer Almonde, luytenant admirael van het Collegie ter Admiraliteyt op de Maes, desen morgen op sijn huys te Haeswijck by Leyden is overleden'.

Met deze drie regels informeerde de redacteur van de *Oprechte Haerlemse Saturdaegse Courant* van 10 januari 1711 zijn lezers over het overlijden van luitenant-admiraal Philips van Almonde. Verder bleef het hierbij.

De Staten-Generaal en de Staten van Holland namen het bericht voor kennisgeving aan. Een staatsbegrafenis viel hem niet ten deel. Hij was immers niet in het harnas gestorven.
In deze bijdrage wordt stilgestaan bij de vragen: Wie was deze luitenant-admiraal die vierhonderd jaar geleden op zijn buitenplaats in Oegstgeest in stilte overleed en waarom is er relatief gezien zo weinig over hem bekend?

Maritieme carrière

Philips van Almonde werd op 29 december 1644 te Brielle geboren. Hij was de zoon van Pieter Jansz. van Almonde en Maria Cleijdijck. De Van Almondes behoorden tot het patriciaat van Brielle. Zijn vader en andere familieleden bekleedden jarenlang allerlei bestuursfuncties in het Maasstadje. Philips was een neef van admiraal Maarten Harpertszoon Tromp. Viceadmiraal Witte Cornelisz. de With en kapitein Jacob Cleijdijck waren zijn ooms. Philips was pas dertien jaar oud toen zijn geldverkwistende vader overleed. Het gezin leefde daarna in armoedige omstandigheden. Hij moest meehelpen de kost te verdienen. Philips 'koos' uiteindelijk voor een carrière bij de Marine. Een begrijpelijke keus gezien zijn familierelaties. Op zeventienjarige leeftijd monsterde hij als adelborst aan op '*Het Wapen van Dordrecht*, waarover zijn oom Cleijdijck het bevel voerde. Zijn eerste reizen brachten hem naar de Middellandse Zee, waar jaarlijks Nederlandse oorlogsbodems patrouilleerden tegen de Barbarijse zeerovers. Philips' carrière verliep voorspoedig. Al in 1664 volgde zijn benoeming tot luitenant. Onder admiraal Michiel Adriaansz. de Ruyter leerde hij verder het vak. Tijdens de Tweede Engels Zeeoorlog (1665-1667) verving hij zijn zieke oom als commandant in de slag bij Lowestoft. Hij maakte indruk op zijn meerderen.

Zijn oom Jacob Quak typeerde hem als 'een moedige en kundige jongeman van goede afkomst, die gezien was bij het scheepsvolk en bij de admiraliteit'. Dankzij de bemiddeling van Quak en door tussenkomst van raadpensionaris Johan de Witt stelden enkele weken later de Rotterdamse admiraliteitsheren Philips aan als buitengewoon kapitein en commandant over het *Wapen van Dordrecht*. Hij nam in deze oorlog verder nog deel aan de Vierdaagse en Tweedaagse zeeslag, maar miste in 1667 de Tocht naar Chatham.
Op 7 april 1672 brak de Derde Engelse Zeeoorlog uit. Van

(Linksboven) Gravure van het grafmonument van Philips van Almonde in de Brielse Sint Catharijnekerk. (Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 034115)

Almonde was bij de meeste grote zeeslagen betrokken. Bij Solebay, bij de zandbanken van Schooneveld en bij Kijkduin was hij van de partij. De Nederlandse vloot wist de gecombineerde Frans-Engelse vloot keer op keer te weerstaan, waardoor er geen vijandelijke landingen op de Zeeuwse of Hollandse kust konden worden uitgevoerd. De jonge kapitein presteerde in deze jaren boven verwachting. Op voordracht van De Ruyter benoemde de Rotterdamse admiraliteit de toen 29-jarige zee-officier tot schout-bij-nacht. Een onbekende dichter schreef hierover:

> 'Almonde die voor 't land u manlijk hebt gequeten,
> Uw'dapperheit maekt u noch jong tot schout-by-nacht,
> Gae voort op 't heldenspoor, toon so uw' moed en macht,
> Dat alle monden wijt en zijd u roem uitmeten'.

Als kersverse vlagofficier voerde hij met admiraal Cornelis Tromp aanvallen uit op de Frans-Atlantische kust en trachtten zij het door de Fransen belegerde Barcelona te ontzetten. Daarnaast vocht hij in de Oostzee samen met de Denen tegen de Zweden. Tussentijds stuurden de Staten-Generaal hem in 1676 naar de Middellandse Zeevloot. De Ruyter was namelijk bij Syracuse dodelijk gewond. In Napels nam hij het bevel over van de tijdelijke commandant Gerard Callenburgh. Daar ontving hij orders om terug te keren. Pas in januari 1677 arriveerde Van Almonde met het stoffelijk overschot van De Ruyter in Hellevoetsluis, waarna in Amsterdam De Ruyter's staatsbegrafenis plaatsvond. In 1678 sloten Frankrijk en de Republiek vrede. Bescherming van de vissers- en handelsvloot werd weer de hoofdtaak van de Nederlandse marine. Tussen 1683 en 1687 voer Van Almonde ter beveiliging van de Nederlandse scheepvaart in de Oostzee en de Middellandse Zee. De Amsterdamse admiraliteit benoemde hem in 1684 tot viceadmiraal.
In 1688 vertrok stadhouder Willem III vanuit Hellevoetsluis met een enorme invasievloot naar Engeland om zijn schoonvader Jacobus II af te zetten, de zogenoemde *Glorious Revolution*. Van Almonde en de Zeeuwse admiraal Cornelis Evertsen de Jongste commandeerden elk een eskader. De hele operatie stond wel onder bevel van de Engelse admiraal Arthur Herbert, graaf van Torrington, maar in de beide Nederlandse vlagofficieren stelde Willem III het meeste vertrouwen.

Verdrag van Londen

Na de kroning van stadhouder Willem III tot koning van Engeland, volgde er een innige maritieme samenwerking tussen Engeland en de Republiek. Met het oog op een dreigende oorlog met Frankrijk sloten de twee bondgenoten in april 1689 het Verdrag van Londen. Voortaan zouden zij op zee gemeenschappelijk optreden. Engeland bracht daarvoor vijftig oorlogsschepen, vijftien fregatten en acht branders bemand met 17.000 man in zee. De Republiek rustte dertig oorlogsbodems, negen fregatten en vier branders, bemand met 10.500 man uit. Hieruit werden drie eskaders gevormd, een voor de Middellandse Zee, een voor het Kanaal en de Ierse Zee en een voor het zeegebied tussen Calais, Yarmouth en Walcheren. Aan de verhouding van vijf staat tot drie werd ook in later jaren niet meer getoornd.
Daarnaast werd bepaald dat Engelse officieren altijd het commando over alle gemeenschappelijke vlooteenheden voerden. Ook als een Nederlandse officier in hogere rang →

Episode uit de zeeslag bij Kaap La Hogue tussen de Engels-Nederlandse vloot onder Russell en Van Almonde en de Franse vloot onder De Tourville (29 mei 1692). (Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 050950)

aanwezig was. Bij het staken van de stemmen in de gemeenschappelijke zeekrijgsraden moesten alle aanwezige kapiteins mee oordelen. Het grotere aantal Engelse kapiteins gaf dan de doorslag. Ook werd afgesproken dat beide zeemogendheden voortaan elkaars handelsschepen beschermden.

In de schaduw van Engelse collega's

Viceadmiraal Van Almonde keerde in 1689 terug naar de Republiek. Tevergeefs protesteerde hij tot twee maal toe tegen het feit dat hij in de Staatse vloot als Hollander onder de Zeeuwse luitenant-admiraal Cornelis Evertsen moest dienen. Willem III dwong hem echter zich te schikken en met Evertsen 'alle goede en vertrouwde eenigheit ende correspondentie' te onderhouden. Gewestelijke animositeit accepteerde de vorst niet. Het landsbelang vereiste eensgezindheid. Des te opvallender is het dat Van Almonde – hoewel hij geen keus had – toch zonder protest aanvaardde dat Engelse vlootvoogden voortaan zijn

Van Almonde en de andere Nederlandse vlagofficieren zouden als gevolg van het Verdrag van Londen nooit meer zelfstandig het bevel voeren over een grote oorlogsvloot

meerderen waren. Hij en de andere Nederlandse vlagofficieren zouden als gevolg van het Verdrag van Londen nooit meer zelfstandig het bevel voeren over een grote oorlogsvloot. Zij stonden jarenlang in de schaduw van hun Engelse collega's.
Dankzij voldoende tact en diplomatieke vaardigheden wist Van Almonde zich in de nieuwe situatie te handhaven. Willem III beschouwde hem als het aanspreekpunt voor alle Nederlandse vlootaangelegenheden en gaf hem een grote rol in de reorganisatie van de nu gecombineerde Engels-Nederlandse vloot. Opvallend blijft dat Van Almonde op 23 juni 1689 nog een Nederlands seinboek

Brief van Van Almonde aan de Staten-Generaal waarin hij zijn bezwaren kenbaar maakt met betrekking tot het dienen onder een Engelse vlagofficier met een lagere rang (27 juni 1706). (Nationaal Archief te Den Haag, Staten-Generaal, inv.nr. 5644.1)

uitbracht, op basis waarvan zeker niet met de Engelse schepen gemanoeuvreerd kon worden. Pas in 1694 volgde een seinboek voor de beide zeemogendheden.
Inmiddels was de Negenjarige Oorlog uitgebroken (1688-1697) tussen Frankrijk enerzijds en Engeland en de Republiek met hun bondgenoten anderzijds. De inzet van Willem III was grenzen te stellen aan de expansiedrift van Franse koning Lodewijk IVX.
Tijdens de oorlog bevorderde de koning-stadhouder Van Almonde in april 1692 tot luitenant-admiraal bij de Amsterdamse admiraliteit. Tevens nam hij als opperbevelhebber van de Nederlandse oorlogsvloot de plaats in van de overleden admiraal Cornelis Tromp.
De gecombineerde zeemacht kreeg nu als voornaamste taak de Franse vloot te neutraliseren. Toen de Franse Atlantische vloot opdracht kreeg de verdreven Engelse koning Jacobus II weer op de Engelse troon te brengen, kwam het op 29 mei 1692 bij Kaap de la Hague (Barfleur) tot een treffen. De Fransen werden vernietigend verslagen. Bijna alle eer ging naar de Engelse bevelhebber admiraal Edward Russell. Ook in de latere jaren bleef Van Almonde ondanks zijn organisatorische en tactische kwaliteiten ondergeschikt aan zijn Engelse collega's.
Enkele jaren later sloten Engeland en zijn bondgenoten met Frankrijk de Vrede van Rijswijk. Vanaf dat moment werden zowel in Engeland als de Republiek oorlogsschepen afgedankt of opgelegd. Voor Van Almonde brak een rustige tijd aan. In 1698 kocht de inmiddels gefortuneerde vlagofficier voor 32.000 gulden de buitenplaats Haaswijk bij Oegstgeest.
In de eerste jaren van de Spaanse Successieoorlog (1701-1713) commandeerde Van Almonde opnieuw het Nederlandse eskader. De gecombineerde Engels-Nederlandse vloot stond onder bevel van admiraal Sir George Rooke. Een aanval op Cadiz mislukte.
Ondanks de weifelende houding en het gebrek aan durf en daadkracht van Rooke wist Van Almonde in de Baai van Vigo (22 oktober 1702) de Spaanse zilvervloot te veroveren. De begeleidende Franse oorlogsbodems werden vernietigd. Zowel Rooke als Van Almonde werden om dit resultaat geroemd. Vanwege zijn weifelende houding gaf de Engelse admiraliteit Rooke een walfunctie. Van Almonde kreeg weer een andere Engelse 'baas'.

Uit actieve zeedienst

Van 1703 tot 1706 fungeerde Van Almonde onder de admiralen Sir Clowdisley Shovell en Charles Mordaun, graaf van Peterborough in de Middellandse Zee als vlootvoogd over de Nederlandse oorlogsschepen. Hij nam in 1705 deel aan het mislukte beleg van Barcelona en aan de verovering van Tarragona. Toen hij in het voorjaar van 1706 in de Taag op orders van de Staten-Generaal wachtte, deed zich eindelijk het probleem voor waar in 1689 al door sommigen voor was gewaarschuwd.
De Engelse admiraliteit zond in plaats van Shovell viceadmiraal Sir John Leake naar de Middellandse Zeevloot. Luitenant-admiraal Van Almonde zou nu moeten dienen onder een Engelse admiraal van lagere rang. Om te voorkomen dat 'den Staet een irreparable kleinagting en affront aan haer vlagge' werd toegebracht, besloot hij de

eer aan zichzelf te houden en het commando over te dragen aan zijn viceadmiraal Jan Gerrit Baron van Wassenaer. Als passagier voer hij aan boord van een Engels oorlogsschip naar Portmouth en vandaar terug naar Amsterdam. Hiermee eindigde zijn actieve zeedienst. In 1708 volgde nog zijn aanstelling in de hoogst mogelijke marinefunctie, namelijk die van luitenant-admiraal bij de Rotterdamse admiraliteit. Enkele jaren later, op 8 januari 1711, overleed de ongehuwde Philips van Almonde op Haaswijk. Zijn neven Pieter en Willem van Almonde zorgden ervoor dat hij begraven werd in zijn geboorteplaats Brielle. Boven zijn laatste rustplaats in de St. Catharijnekerk plaatsten zij een monument ter eeuwige gedachtenis aan hun oom die 'den roem der voortreffelijkste bevelhebbers geëvenaard heeft'.

Besluit

De Nederlandse historicus A.L. van Schelven (1947) typeerde Philips van Almonde als: 'Niet in de eerste plaats zoozeer als vechtadmiraal dan wel een beleidvol representant van Hunne Hoogmogenden. En niet alleen de zorg voor 's lands schepen van oorlog, doch ook voor de schepen van commercie, hield zijn gedachten bezig. Met een zekere hardnekkigheid wist hij de belangen der Staten te verdedigen tegen den vijand maar ook tegen de bondgenoot, vooral als de besluiten van de Londensche admiraliteit hem te zeer in zijn activiteit belemmerden en remden'.

Door het vlootverdrag van 1689 kon Van Almonde, ondanks zijn kwaliteiten, niet uitgroeien tot de statuur van zijn oom Maarten Harpertsz. Tromp of dat van Michiel Adriaansz. de Ruyter. Hij was het slachtoffer van de politieke ambities van stadhouder-koning Willem III. Van Almonde moest gehoorzamen aan Engelse bevelen. Groot was de waardering voor zijn kundigheid als vlootvoogd. Hoewel zijn Engelse collega's hem respecteerden als 'an officier and a gentleman', bleef hij een admiraal van de tweede rang.

Dr. A.P. (Adri) van Vliet is hoofd van de Afdeling Publieksinformatie en Collecties, tevens plaatsvervangend directeur, van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Gebruikte bronnen en literatuur

Nationaal Archief
Staten-Generaal, liassen admiraliteit
Staten-Generaal, Secrete resoluties
Koninklijke Bibliotheek
Knuttel, pamflet 10817
Nederlands Instituut voor Militaire Historie
Persoonsdocumentatie

G. van Alphen, *De stemming van de Engelschen tegen de Hollanders in Engeland tijdens de regeering van den koning-stadhouder Willem III 1688-1702* (Assen 1938).
J.R. Bruijn, 'A Baron Says No. Jan Gerrit van Wassenaer and Anglo-Dutch Naval Cooperation in 1707', in: *Living in Posterity. Essays in Honour of Bart Westerweel* (Hilversum 2004) 47-52.
L.L.M. Eekhout, 'Philips van Almonde. Admiraal in de schaduw', *Marineblad* 95 (1985) 404-411.
J.C. de Jonge, 'Levensschets van Philip van Almonde, lt. Admiraal van Holland en Westvriesland', *Zuid-Hollandsche volksalmanak* 1 (1838) 3-70.
A.L. van Schelven, *Philips van Almonde. Admiraal in de gecombineerde vloot 1644-1711* (Amsterdam 1947).

Van Philips van Almonde is slechts deze gravure bekend, maar wellicht is niet hij maar zijn tijdgenoot Jean Bernard Desjean (1645-1711) Baron de Pointis afgebeeld. (Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 069822)

Philips van Almonde in jaartallen

1644	Geboren te Brielle
1661	Adelborst bij de Rotterdamse admiraliteit
1664	Luitenant bij de Rotterdamse admiraliteit
1665-1667	Tweede Engelse Zeeoorlog
1665	Slag bij Lowestoft (13 juni)
1665	Buitengewoon kapitein bij de Rotterdamse admiraliteit
1666	Gewoon kapitein bij de Rotterdamse admiraliteit
	Vierdaagse Zeeslag (11-14 juni)
	Tweedaagse zeeslag (4-5 augustus)
1672-1674	Derde Engelse Zeeoorlog
1672	Slag bij Solebay
1673	Slagen bij Schooneveld
	Slag bij Kijkduin
	Schout-bij-nacht bij de Rotterdamse admiraliteit
1676	Commandant Middellandse Zeevloot na dood van De Ruyter
1684	Viceadmiraal bij de Amsterdamse admiraliteit
1688	Eskadercommandant bij overtocht naar Engeland
1688-1697	Negenjarige Oorlog
1692	Luitenant-admiraal bij de Amsterdamse admiraliteit
	Slag bij Kaap de la Hague (Barfleur) (29 mei)
1697	Vrede van Rijswijk
1701-1713	Spaanse Successieoorlog
1702	Vernietiging Spaanse zilvervloot in de Baai van Vigo (23 oktober)
1705	Verovering Barcelona
1708	Luitenant-admiraal bij de Rotterdamse admiraliteit
1711	Overleden te Oegstgeest

Maritiem Evenement 2011 – een terugblik

Jaarlijks organiseert de KVMO voor haar postactieve leden een Maritiem Evenement. Dit jaar werd het evenement in de afdeling Noord op 8 september 2011 gehouden. Deelname stond open voor leden uit alle afdelingen.

Het programma bestond onder meer uit een bezoek aan het Forteiland Pampus in het IJmeer, nabij Muiden, en een bezoek aan het Muiderslot in Muiden zelf.
Het maritieme karakter van deze dag werd al in het begin

onderstreept door met een zachte bons af te meren in erbarmelijke weersomstandigheden (welke helaas de gehele dag zo zouden blijven), waarbij de bijna honderd aanwezigen 'voor Pampus kwamen te liggen'. Letterlijk iedereen zat in hetzelfde (natte) schuitje, wat direct een groot gevoel van saamhorigheid teweeg bracht. Gedurende de gehele verdere dag bleef de gezelligheid en het zeer hoge reüniegehalte een voortdurende kennismaking positief beïnvloeden. Bij afwezigheid van de voorzitter KVMO (wegens belangrijke afspraken bij ontwikkelingen op pensioengebied) verwelkomde KTZA b.d. P.J.G. van Sprang, voorzitter van de werkgroep Postactieven, de aanwezigen. Hij memoreerde het opvallende feit dat, ondanks de zeer slechte weersvoorspellingen, niemand de boot had gemist. Vervolgens lichtte hij het programma van de dag toe, dat door twee leden van de werkgroep postactieven, Magda Langbroek en Peter van de Wiel, was samengesteld.

Daarna vervolgde het programma zijn weg: rondleidingen met uitstekende gidsen door het Forteiland Pampus (eigenlijk te weinig tijd om alles te zien), gevolgd door een prima verzorgde lunch met aperitief en terug met de boot naar Muiden.

Bij het bezoek aan het Muiderslot vormde onder meer een valkenierster met haar 'pupil' een hoogtepunt. Tijdens de rondleidingen door het slot werden door onze 'welbespraakte en welbelezen' aanwezigen veel vragen gesteld, die door de rondleidsters met veel enthousiasme werden beantwoord.
Na dit bezoek werd het officiële programma afgerond. Achter op dit Marineblad treft u een foto-impressie aan.

Op www.kvmo.nl/maritiem-evenement staat een link naar nog veel meer foto's.

KIM KVMO-concert 2011

Dit jaar vindt het KIM KVMO-concert plaats op **maandagavond 10 oktober.** Speciale gast is de **sopraan Gaby de Goede**. Zij studeerde zang aan het koninklijk conservatorium te Den Haag.

Aanmelding

U bent van harte welkom om het concert op het KIM bij te wonen. Meldt u zich svp uiterlijk **5 oktober 2011** aan bij mevrouw M.H. Bosse via **mh.bosse@mindef.nl**

Fiscaal voordeel KVMO-contributie voor actief-dienende leden

Indien u via uw salaris maandelijks de contributie betaalt loopt dit via het bruto-netto traject, waardoor u een fiscaal voordeel van ca. 50% heeft.

Actief-dienende leden die jaarlijks aan de KVMO hun contributie betalen kunnen ook gebruik maken van een gunstige fiscale regeling. De KVMO dient dan voor 15 november het bedrag door te geven dat u dit jaar aan contributie heeft betaald. Dit wordt vervolgens fiscaal verwerkt bij uw salaris van december.

Indien u van deze regeling gebruik wilt maken, verzoeken wij u om dit voor **7 november** as. per e-mail, **info@kvmo.nl,** aan ons door te geven. Zet in de mail ook uw naam- en adresgegevens, uw geboortedatum, peoplesoftnummer en burgerservicenummer. Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u ons bereiken via telefoonnr 070-3839504.

Nieuwe statuten KVMO

Tijdens de Algemene Vergadering op 25 mei 2011 is het voorstel tot statutenwijziging van de KVMO goedgekeurd. Op maandag 8 september jl. is de akte der statutenwijziging notarieel verleden en met ingang van deze datum zijn de nieuwe statuten van kracht.

De belangrijkste wijzigingen in de statuten zijn:
- een nieuwe wijze van stemmen (tijdens de Algemene Vergadering)
- het instellen van een (mogelijkheid tot) geschillencommissie
- formalisering van de afdeling Noord, Midden en Zuid en Caribisch gebied
- modernisering van de statuten door het gebruik van elektronische communicatiemiddelen in de statuten op te nemen

Hare Majesteit de Koningin heeft geen bezwaar geuit tegen de wijzigingen in de statuten en het recht tot het voeren van het predicaat 'Koninklijk' tot 23 augustus 2033 bestendigd.

De volledige statuten vindt u op www.kvmo.nl/nieuwestatuten

Werkgroep jongeren KVMO

Op **25 oktober** a.s. is de eerstvolgende vergadering van de Werkgroep Jongeren in de Marineclub in Den Helder. Op de agenda staan onder meer activiteiten voor jonge officieren/adelborsten. Interesse om de vergadering bij te wonen? Mail naar **secretaris@kvmo.nl**

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

KLTZSD b.d. dr. **Ph.M. Bosscher** († 13 september 2011)
Maj Klu b.d. **R.A.F. Rügebregt** († 9 september 2011)
Dhr. **L. Meijer** († 24 augustus 2011)
LTZVK 2 OC b.d. **A. Davidse** († 22 augustus 2011)
Mevrouw **S. Dourlein-Couzy**, weduwe († 22 augustus 2011)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Afdelingsactiviteiten tweede helft 2011

Afdeling Noord

4 okt
1 nov
6 dec

Postactieven borrel
Locatie : Marineclub, Den Helder
Aanvang : 17.30 uur

Afdeling Midden

11 okt
8 nov
13 dec

Afdelingsvergadering met aansluitend borrel
Locatie : Coffeecorner van gebouw 35 op de Frederikkazerne te Den Haag
Tijd : 17.00-19.00 uur

Afdeling Zuid

10 november

Lezing (verzorgd door KVEO)
Locatie : De Merelhoeve, Nieuw- en Sint Joosland
Aanvang : 17.00 uur

9 december

Diner/dansant
Locatie : De Merelhoeve, Nieuw- en Sint Joosland
Aanvang : 18.00 uur

Opgave graag 5 dagen van tevoren bij Piet van der Laan:
tel. 0118-602677 e-mail: **f2hpvanderla@hetnet.nl**

KLTZ W.A. (Wilco) Kramer is op 9 augustus jl. gekozen als nieuwe voorzitter van de afdeling Midden van de KVMO. In die hoedanigheid neemt hij ook zitting in het hoofdbestuur van de KVMO.

Hij heeft het voorzitterschap overgenomen van KLTZ K.F.J. (Frits) Henkelman die ruim 12 jaar lid is geweest van het hoofdbestuur. Het hoofdbestuur spreekt haar dank en waardering uit voor zijn langdurige betrokkenheid bij en inzet voor de KVMO.

De deadline voor aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het novembernummer is 17 oktober 2011.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

Ere-leden:
KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KTZA b.d. drs. G. Brand
LTZSD 1 b.d. K.G. Spaans
KOLMARNS b.d. A.H.P. Knoppien
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
KLTZA R.C. Hunnego
Vice-voorzitter:
KLTZ ing. M.E.M. de Natris
Secretaris:
LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
Penningmeester:
LTZA 1 drs. R.J.M. de Leeuw

Namens Afdeling Noord
KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
Namens Afdeling Midden
KLTZ W.A. Kramer
Namens Afdeling Zuid
Maj (KL) b.d. P. van der Laan
Namens Werkgroep Postactieven
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
Namens Werkgroep Elders Actieven
MAJMARNS KMR drs. H. Steensma
Namens Werkgroep Jongeren
LTZE 2 OC K.A. Scholte

Afdelingsbesturen:
Noord:
KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
LTZE 1 mw. J.S.I. Bisdonk
LTZVK 2 OC b.d. H.T. van Wilgenburg
LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:
KLTZ W.A. Kramer
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
KLTZE ir. W.W. Schalkoort
LTZA 2 OC N.H. van de Pol

Zuid:
KLTZSD b.d. H. Willems
Maj KL b.d. P. van der Laan
KLTZA b.d. P.A. Brons (postactieven)

Caribisch Gebied:
LTZ 1 drs. F.J. Jansen

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : **info@kvmo.nl**
W : **www.kvmo.nl**

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (**www.onderlingebijstand.nl**). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

KVMO Maritiem Evenement 2011

Een foto impressie

Op woensdag 8 september jl. vond het jaarlijkse Maritiem Evenement van de KVMO plaats. Op het programma stonden een bezoek aan het Muiderslot en aan het Forteiland Pampus.

